

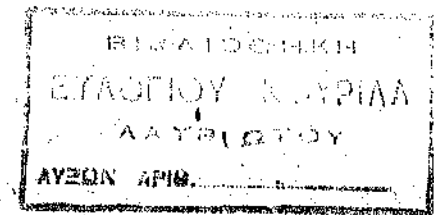
ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΕΤΟΣ Β'. — ΤΟΜΟΣ Β'.

Αναπλάσις

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Α. ΚΟΛΛΑΡΑΚΗ ΚΑΙ Ν. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

— Κάτωθεν του Δημαρχείου —

1889

837

ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ.

ΣΥΝΑΡΧΗΜΗ ΕΤΗΣΙΑ διὰ τὸ ἐξωτερικὸν φρ. χρυσῶ 10·
διὰ τὸ ἐσωτερικὸν δραχμῶν 10.
Πᾶς συνδρομητὴς θεωρεῖται καὶ μέλος τοῦ Συλλόγου
ἀρωγὸν ἄνευ ἐτέρας ὑποχρεώσεως.

Τὸ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ τοῦ Συλλόγου εἶναι ἐν τῇ συνοίᾳ
Πλάκας ἀρ. 5. παραπλευρῶς τῇ Δημοτικῇ
Σχολῇ τῇ ἐν τῇ ὁδῷ Ἀδριανοῦ.
Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται.

ΦΥΛΑΧΟΝ 1· ΙΟΥΛΙΟΥ 1889.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

1. Σκαλιτσούνη Ψυχολογικαὶ Μελέται. (Δ'). — Ἡ Νο-
σολογία καὶ ἡ Ψυχικὴ Δύναμις. — Θρησκεία καὶ οἰκο-
γένεια ὑπὸ Σεβ. Νικολάβουρα, Κοχμιανοῦ. — Τὶ
πρωτότως εἶνε ἀνάγκη νὰ γίνῃ κατ' ἡμῖν. — Ἡ Ἐπιστή-
μεια. — Ὁ στολισμὸς τῶν γυναικῶν. — Βιβλιοθήκη
Ἀναπλάσεως. — Ἀλληλογραφία.

Ι. ΣΚΑΛΙΤΣΟΥΝΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

Δ'.

Η ΝΟΣΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ Η ΨΥΧΙΚΗ ΔΥΝΑΜΙΣ

I

Ἡ ἀκριβὴς θέσις παντὸς ἐπιστημονικοῦ ζη-
τήματος καὶ ὁ καθορισμὸς τοῦ σημείου, ἐφ' οὗ
περιστρέφεται ἡ ἐπεξεργασία ἀμφισβήτησις,
συνεπιτελοῦσι τὸν ὕρον σκοπίμου μελέτης καὶ
θεθῆς αὐτοῦ λύσεως. Περιορίζοντες τὴν προ-
κειμένην συζήτησιν ἐντὸς τῆς ἐπιστημονικῆς
σφαίρας καὶ παραγκυλίζοντες ἀπὸ αὐτῆν πάντα
χαρακτῆρα θρησκευτικὸν καὶ δογματικόν, θὰ
δράσωμεν τὰς ἐπαγγελίας τῶν περὶ ψυχῆς κα-
θαλικῶν καὶ φιλοσοφικῶν πεποιθήσεων ἀφ'
ἐνὸς καὶ τὰς προτεινομένης ὑπὸ τῶν ὑλιστῶν
δοξασίας ἀφ' ἑτέρου, ὅπως, προσεγγίζοντας αὐ-
τὰς εἰς τὰς βεβαιώσεις τῶν διασήμεων καθολό-
γων καταδείξωμεν τὰς ἐν τῇ περὶ «Ψυχῶσεων»
συγγρηφῇ περιεχομένης ἐπιστημονικῆς ἀποπλα-
νήσεις.

Συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς ἀρχαίας φι-
λοσοφίας, τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Ἀριστοτέλους,
τοῦ Κικέρωνος, κηρωθείσας ὑπὸ τῶν ἐπιστη-
μόνων τῶν μέσων καὶ νεωτέρων αἰώνων, τοῦ

Βερούλαμιου, τοῦ Γαλιλαίου, τοῦ Διναίου, τοῦ
Βεκλέρου καὶ Καρτεσιῶν, ἀποδεχθείσας δὲ ὑπὸ
τῶν περιφανεστέρων ἀνθρωπολόγων τοῦ καθ'
ἡμῶν χρόνου, ἡ ἀνθρωπίνη προσωπικότης σύ-
κειται ἐκ δύο στοιχείων συνδεομένων καὶ συλ-
λειτουροῦντων πρὸς παραγωγήν τοῦ νοητοῦ
καὶ ἡθικοῦ κόσμου καὶ πάσης ἐκουσίας ἡμῶν
ἐνεργότητος. Ὁ πνευματικὸς χαρακτῆρ τῆς νοή-
σεως καὶ τῆς ιδέας, τῆς βουλήσεως καὶ τῆς
ἐλευθέρως ἀποφάσεως, τῆς συνειδήσεως καὶ τῶν
συναισθημάτων, καταδεικνύουσι μὲν προφανῶς
τὴν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὑπαρξίαν ἀσωμάτου καὶ
ἀόλου ἀρχῆς συλλειτουργούσης μετὰ τοῦ σώ-
ματος, ἀλλ' οὐδόπως διαφωτίζουσι τὰ περὶ τῶν
τρόπων τῆς ἐναρμονίου συμπράξεως τῶν δύο
στοιχείων. Καθ' ὅν τρόπον δὲ ἀγόμενοι ἐκ τῶν
γεγονότων βεβαιούμεν τὴν ὑπαρξίαν τῶν νόμων
τῆς ἔλξεως, τῆς βαρύτητος καὶ τῆς μεταδόσεως
τῆς ζωῆς, καίτοι ἀγνωσάμετες τὴν οὐσίαν καὶ
τοῦς τρόπους τῆς ἐνεργείας αὐτῶν, οὕτω καὶ
τὰ ἐν ἡμῖν τελούμενα πνευματικὰ γεγονότα καὶ
ἐκδηλούμενα ὑπὸ τὸν τύπον λογισμῶν καὶ συν-
αισθημάτων σκέψεων, ἀρχῶν καὶ ἀληθειῶν, συν-
αισθημάτων τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ
καθηκόντος, ἢ ὑπὸ τὸν τύπον γενικῶν καὶ
ἀφηρημένων ιδεῶν τοῦ χρόνου καὶ τοῦ αἰω-
νίου, τῆς ἀποστάσεως καὶ τοῦ ἀπείρου, τοῦ
νοητοῦ καὶ ιδεώδους καὶ αἰσθητικοῦ ἡμῶν
βίου ἐν γένει, μᾶς ὀδηγοῦσιν εἰς τὴν πεποι-
θήσιν τῆς ἐν ἡμῖν ὑπαρξέως πνευματικῆς καὶ
ἐλευθέρως δυνάμεως, εἰς ἣν ἀποδίδομεν τὸ
ὄνομα ψυχή. Τῆς λογικῆς ταύτης ἀληθείας
ὀψίστην ἔχομεν κίρῳσιν εἰς τὴν ἀνωτάτην

ἡμῶν συνειδήσει, ὅτε μὲν διευθύνουσαν τὴν σαματικὴν ἐνεργότητα, ἄλλοτε δὲ μαχομένην καὶ ἀνευρεγοῦσαν κατὰ τῶν σαματικῶν ὁρῶν καὶ ὁρῶν, πολλὰκις δὲ καὶ καταβάλλουσαν καὶ παραγκωνίζουσαν ταύτας ἐν τῇ ἀπολύτῳ αὐτῆς ἐλευθερίᾳ καὶ ἀπεριορίστῳ ἐπὶ τοῦ σώματος ἰσχύϊ καὶ δεσποτείᾳ.

Ἐνταῦθα ὑποδηλοῦμεν τὰς περὶ ψυχῆς πεποιθήσεις τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τὰς δοξασίας τῆς πνευματικῆς φιλοσοφίας, ἐν ἰδιαιτέροις δὲ σπουδάζουσι θ' ἀναλύσωμεν τὰ γεγονότα καὶ θ' ἀρυσθῶμεν ἐξ αὐτῶν τὰς ἀποδείξεις περὶ τῆς πραγματικότητος καὶ ἀληθείας τῆς ἐν ἡμῶν ζωῆς καὶ ἐνεργούσης πνευματικῆς δυνάμεως.

Ἀπέναντι τῆς δοξασίας ταύτης οἱ ὕλισται μᾶς προτείνουσι ὕλως ἐναντίας ἀρχὰς καὶ ἰδέας. Οὐδὲν ὑπάρχει ἐκτὸς τῆς ὕλης καὶ οὐδεμία συλλειτουργεῖ μετὰ τοῦ ἐγκεφάλου πνευματικὴ δύναμις. «Ὁ ἄνθρωπος, λέγει ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχώσεων», οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ἕθροισμα ἀπειροσφύτων στοιχειωδῶν ὁργανισμῶν (ἐν κυττάρων ἢ μορίων ὕλικῶν συνεστηκότων)» (101). «Ἐν τῷ ὄργανῳ καὶ ἐν τοῖς νευρικοῖς αὐτοῦ κυττάροις, δέον ν' ἀνερευνηθῶμεν τὸν λόγον τῆς ἀναπτύξεως τῶν φαινομένων τῆς διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς τάξεως (102)». Καὶ ἄλλοι μὲν τῶν ὕλιστῶν μᾶς προτείνουσι τὴν διδασκαλίαν τῶν ὡς νέον δόγμα καὶ νέαν πίστιν ἀνεπίδεικτον ἀποδείξεως (Χέικελ), ἀλλ' οἱ τῆς σχολῆς τῶν ψυχώσεων πρεσβεύουσιν ὅτι τὴν ἀπόδειξιν τῶν ὕλιστικῶν δοξασιῶν τῶν μᾶς χορηγεῖ ἡ παθολογικὴ ψυχολογία διὰ τῶν παρατηρήσεων καὶ τῶν ἐκζητήσεων αὐτῆς ἐπὶ τῶν φρενικῶν νοσημάτων.

Ἐίδομεν ὅτι ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχώσεων» πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας τοῦ ὕλισμοῦ προτείνει σειράν σκέψεων καὶ γεγονότων ἀποληγόντων εἰς μίαν παθολογικὴν βεβαίωσιν, ἐξ ἧς ἀρύεται φιλοσοφικὸν συμπέρασμα ὕλως ἀντίθετον πρὸς τὴν καθολικὴν πεποιθήσιν περὶ τοῦ σώματος τῆς ἐν ἡμῶν διανοουμένης καὶ βουλευομένης δυνάμεως.

Ἴδου ἡ βεβαίωσις.— Συμφώνως πρὸς τὰ ὀριζόμενα ὑπὸ τῆς παθολογικῆς ψυχολογίας, πᾶσα ψυχοπάθεια καὶ παραίσθησις καὶ πᾶσα φρενοβλάβεια καὶ ψυχικὴ νόσος εἶνε ἀπαύγασμα ἀνατομικῆς ἢ ὁργανικῆς τινος ἀλλοιώσεως τῆς ἐγκεφαλικῆς ὕλης.

Ἴδου τὸ συμπέρασμα.— Τεθέντος τοῦ γεγονότος τοῦτου, ἐπιτεταί ἀναγκάως ὅτι ὁ πνευματικὸς ἡμῶν βίος, τῆς νοήσεως τουτέστι καὶ τῶν συναισθημάτων καὶ τῶν βουλευμάτων, ἐκπορεύεται ἀπὸ τὴν ὕλην τοῦ ἐγκεφάλου ἄνευ τῆς συμπαράξεως ἄλλης διαφόρου φύσεως ἀρχῆς.

Συμπέρασμα δὲ καὶ γεγονότα ἀρύεται ὁ συγγραφεὺς ἐκ τῶν ἱατρικῶν ἐπιστημῶν, ἰδίᾳ δὲ ἐκ τῆς παθολογικῆς ψυχολογίας, «ἀποτελούσης πολῦτιμον βοήθημα, νόσος δὲ οὕτως εἰπεῖν τῆς κλειδός, δι' ἧς ἡμῶν ἀναλύεται μὲν ὁ ὁργανισμὸς, ἐπιτρέπεται δὲ εἰς τὸν ὄφθαλμὸν νὰ ἴδῃ καὶ κατανοήσῃ πολλὰ μυστηριώδη φαινόμενα τοῦ ψυχικοῦ βίου τοῦ ἀνθρώπου» (Πρόλογος ἰδ').

Εἰς τὰ ἐπόμενα σπουδάζουσα θέλομεν φέρει εἰς γνῶσιν τῶν ἀναγνωστῶν πάντα τὰ ἐξαγόμενα τῶν γενομένων ἐπιστημονικῶν ἐκζητήσεων καὶ ἐρευνῶν καταδεικνύοντα ὅτι οὔτε ἡ ἀνατομία ἐγνώρισε τὴν μορφολογικὴν τοῦ ἐγκεφάλου διασκευήν, οὔτε ἡ φρεσιολογία ὥρισε τὰς λειτουργίας αὐτοῦ, ἢ πασῶν δὲ ἀτελεστέρᾳ παθολογικῆ ψυχολογία οὐδὲν γινώσκει περὶ τῶν αἰτίων καὶ περὶ τῆς φύσεως τῶν φρενικῶν καὶ ψυχικῶν νοσημάτων. Ἐν σκότῳ, ζοφερῶν σκότος, σκότος ἀνάστρου νυκτὸς ἐπικρατεῖ εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς ἐκζητήσεις ἐπὶ τῆς ἐγκεφαλικῆς ὕλης καὶ ἐπὶ τῶν ψυχοπαθήσεων. Ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχώσεων» μᾶς βεβαίως ὅτι ὁ ὄφθαλμὸς διαβλέπει καὶ ἀναγινώσκει ἐν τῇ ἐγκεφαλικῇ ὕλῃ καὶ ἐν ταῖς παθήσεσιν αὐτῆς τὰς μυστηριώδεις λειτουργίας τοῦ ψυχικοῦ ἡμῶν βίου, ἀλλ' ἐνώπιον τῶν ἐναντιῶν βεβαίωσεων τῶν φρεσιολόγων καὶ παθολόγων πάσης χάρος καὶ πάσης σχολῆς ἀποδεχόμεθα μὲν ὑποθετικῶς ἐν τῇ παρούσῃ μελέτῃ τὰς πραγματικὰς βεβαίωσεις τοῦ συγγραφέως, ὅπως σκεφθῶμεν καὶ δι' αὐτῶν, θὰ διεκδικήσωμεν δὲ τὴν γενομένην ὑπόθεσιν εἰς τὰ ἐπόμενα σπουδάζουσα καταδεικνύοντες τὴν ἀκριβείαν τῶν λόγων μας περὶ τοῦ περικαλύπτουτος σκότους τὰς ἐπιστημονικὰς ἐκζητήσεις ἐπὶ τῶν λειτουργιῶν τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τῶν ψυχικῶν νοσημάτων.

Ἔστω λοιπόν. Ἡ φρενοβλάβεια αἰ παραίσθησις καὶ πᾶσα αἰ ψυχικὴ ἀνωμαλία ἐκπηγάξουσι καὶ ἐχουσιν ὡς ἀποκλειστικὸν αἴτιον σαματικὰς ἢ ὁργανικὰς ἀλλοιώσεις τῆς ἐγκε-

φαλικῆς ὕλης. Τὸ ἐκ τοῦ ὑποτιθεμένου τούτου γεγονότος ἀρυσόμενον συμπέρασμα ἔχει ἄρα γελογικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν τινὰ ὑπόστασιν; Ἐκ τοῦ παθολογικοῦ τούτου φαινομένου ἐπιτεταί ἀναγκάως καὶ κατὰ λογικὴν συνέπειαν ὅτι τὸ σημεῖον τῆς συγκεντρώσεως καὶ τῆς ἀπετηρίας τῶν νοητικῶν καὶ ἠθικῶν γεγονότων δὲν εἶνε ἀπλοῦν, κύλον, ἀσώματον καὶ συλλειτουργῶν μετὰ τῶν σαματικῶν στοιχείων καὶ δυνάμεων; Ἴδου τίνα τὰ βροια τῆς προκειμένης μελέτης.

II

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας φιλοσοφίας, συμφώνως δὲ πρὸς τὰς δοξασίας τῶν ἐπιφανῶν ἀνθρωπολόγων, ἡ πνευματικὴ τῆς ἐν ἡμῶν συνειδήσεως ἀρχὴ συγκοινωνεῖ μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου διὰ τῶν σαματικῶν ὀργάνων, ὧν ὁδηγεῖ καὶ τὰς ἐκουσίας πράξεις καὶ ἐνεργείας. Αἱ ἔκθεθεν ἐντυπώσεις διαβιβάζονται διὰ τῶν αἰσθητηρίων καὶ διὰ τοῦ ἐγκεφάλου ἐν τῷ πνευματικῷ κέντρῳ μεταβάλλονται εἰς αἰσθήσεις καὶ τρέπονται εἰς ἰδέας καὶ συναισθημάτων, αἱ δὲ ἀποφάσεις τῆς βουλευομένης ψυχῆς μεταδίδονται εἰς τὰ ὄργανα διὰ τῶν νευρικῶν ἰσθμῶν καὶ ἐνεργειῶν τῆς ἐγκεφαλικῆς ὕλης. Ἡ πνευματικὴ ἀρχὴ εἶνε τὸ κέντρον πάσης συναισθησεως καὶ νοητῆς ἐργασίας, πάσης κρίσεως καὶ βουλήσεως, τὸ πρῶτον αἷτιον τοῦ νοητοῦ καὶ ἠθικοῦ κόσμου, τὰ δ' αἰσθητήρια, ὁ ἐγκεφαλὸς καὶ πάντα τὰ σαματικὰ ὄργανα οἱ βροιοί τῆς συγκοινωνίας καὶ τῆς παραγωγῆς αἰσθήσεων καὶ ἰδεῶν ὡς καὶ τὰ μέσα ἐνεργείας καὶ ἐκδηλώσεως τῶν βουλήσεων καὶ συναισθημάτων. Ὁ ὄφθαλμὸς λαμβάνει τὰς ἐντυπώσεις καὶ διὰ τοῦ ἐγκεφάλου μεταδίδει αὐτὰς εἰς τὴν μυστηριώδη κεντρικὴν δύναμιν τὴν συναισθητομένην τὴν ἐντύπωσιν, τὴν συμπαραβάλλουσαν μετ' ἄλλων ὡς ἔλαβεν πρὸ μηνῶν ἢ ἐτῶν, τὴν κρίνουσαν ἐπ' αὐτῆς καὶ διατιθεμένην εὐαρέστως ἢ δυσαρέστως συνειδυῖται τὰ τῆς φαινομένης ἢ δυσμορφίας τοῦ περιστανομένου ἀντικειμένου. Ἐὰν ὁ ὄφθαλμὸς πάσῃ ἢ τὰ γάργαλα καὶ τὰ νεῦρα τοῦ ἐγκεφάλου διακινῶνται εἰς παθολογικὴν κατάστασιν, αἱ μεταβιβάζονται ἐντυπώσεις καὶ αἱ συγκοινωνιαὶ εἶνε ἀνώμαλοι καὶ πλημμελεῖς, τοιαῦται δὲ ἀναγκάως καὶ αἱ διαμορφούμεναι ἰδέαι καὶ κρίσεις

καὶ ἀποφάσεις. Ὁσαύτως ἐν ἄλλαις περιστάσεσιν, ὁρθῆς οὐσίας τῆς κρίσεως, ἐν παθολογικῇ δὲ καταστάσει διατελούντων τῶν νεύρων καὶ τῶν ὀργάνων, δι' ὧν μεταδίδονται αἱ βουλήσεις καὶ αἱ ἐκδηλώσεις τοῦ συνειδότητος, αἱ σαματικαὶ κινήσεις εἶσονται ἀναγκάως πλημμελεῖς καὶ ἀνώμαλοι. Κλειδοκύμβαλον παιζόμενον ὑπὸ ἐξάρχου μουσικοῦ, εἰάν ἢ παρὰ χορδῶν, θὰ παραγάγῃ παραφωνίας, ἀλλ' οὐδεὶς ἀποδίδει τὴν μελωδίαν τῆς μουσικῆς εἰς αὐτόματους τοῦ ὀργάνου κινήσεις. Ἄν πάσχω τὴν χεῖρα, ἀδυνατῶ νὰ κοινοποιήσω διὰ τῆς γραφῆς τὰς ἰδέας μου, ἀλλ' οὐδεὶς ἀποδίδει τὴν τέχνην τοῦ γράφειν καὶ μεταδίδει τὰς ἰδέας εἰς τὸ ὄργανον τῆς χεῖρός. Ἀποδεχομένης τῆς πνευματικῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς καθολικῆς τῆς ἀνθρωπότητος πεποιθήσεως τὴν σύμπραξιν δύο στοιχείων πρὸς παραγωγήν τῶν ψυχικῶν γεγονότων, ἡ πάθησις τοῦ ἐνὸς συνεπιφέρει ἀναγκάως τὴν διατάραξιν τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν, ἀλλὰ δὲν ἐπιτεταί ὡς ἐκ τούτου κατ' ἀνάγκην ὅτι τὸ πάσχον ὄργανον σκέπτεται καὶ βουλεύεται καὶ αὐτόματον διεξάγει πᾶσαν πνευματικὴν ἐργασίαν. Θεωρία ἢ πεποιθήσις τότε μόνον ἀνατρέπεται ὑπὸ ἐνὸς γεγονότος, ὅτε τὸ ἀποδεικνυόμενον εἶνε ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν προκειμένην πεποιθήσιν ἢ θεωρίαν. Ἄλλ' ἐπὶ τοῦ συζητουμένου ἡ ἀπόδειξις τῆς ἐκπορευομένης ψυχικῆς διαταραξέως ἐκ τῆς ἀλλοιώσεως τῆς ἐγκεφαλικῆς ὕλης δὲν εἶνε ποσῶς ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν δοξασίαν τῆς ὑπάρξεως πνευματικῆς ἀρχῆς συνεργαζομένης μετὰ τῶν σαματικῶν ὀργάνων καὶ δυνάμεων.

Γνωρίζω ὅτι οἱ ὕλισται ἀποκρούουσι τὴν βεβαίωσιν ταύτην διατεινόμενοι ὅτι ἡ σύμπραξις τῶν δύο ἀντιθέτων στοιχείων εἶνε μυστηριώδης καὶ ἀκατάληπτος. Ἄλλ' εἶνε ἄρα γε ὀλιγώτερον μυστηριώδης καὶ ἀκατάληπτος ἢ ὑπ' αὐτῶν διδασκομένη παραγωγή ἰδεῶν καὶ συναισθημάτων καὶ πνευματικῶν φαινομένων καὶ γεγονότων ἀπὸ τὰς μηχανικὰς κινήσεις τῶν σαματικῶν μορίων; Καὶ ἡ δύότης ἐν τῷ δυϊσμῷ καὶ ἐν τῇ ποιικιλίᾳ δὲν εἶνε ἄρα γε τὸ μέγα τοῦ παντὸς μυστηρίου; Συγκέντρωσις καὶ ἀνέλιξις, ἔλξις καὶ ἔκπωσις, συντήρησις καὶ πρόοδος, ζωὴ καὶ θάνατος, πάθος καὶ σκέψις, πίστις καὶ ἐρευνα, νόσος καὶ θεραπευτικὴ τῆς φύσεως δύναμις, δὲν παράγουσιν ἄρα γε διὰ τοῦ

συνδυασμοῦ αὐτῶν τὴν παγκόσμιον ἁρμονίαν; Τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα συναποτελοῦσι τὴν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα, ἀλλὰ τὴν τρώφω παράγεται ἡ ἐνότης ἐκ τοῦ ὄντισμο; Ἐρωτήσατε τὴν γῆν, ἐν ἣ σίπεται καὶ φθιύεται καὶ ἀποθνήσκει ὁ ριπτόμενος εἰς αὐτὴν σπόρος, εἴ οὐ ἐκπηγάξει ἡ σφριγῶσα τοῦ δένδρου ζωή. Ἐρωτήσατε τὸν ἀστερόεντα οὐρανὸν καὶ τοὺς ἡλίους καὶ τοὺς ἀστέρας καὶ τοὺς περιστρεφόμενους καὶ ὁδοιοποροῦντας κομήτας καὶ διατηροῦντας πλήρη ἁρμονίαν ἐν μέσῳ τῶν ποικίλων καὶ ἀντιθέτων κινήσεων καὶ τῶν κατ' ἐναντίαν ἔννοιαν ἐπευερροῦντων νόμων τῆς ἑλξεως καὶ ἀπώσεως. Τὸ μὴ κατιανοούμενον δὲν εἶνε καὶ ἀνύπαρκτον, ὅτε τὴν ὑπαρξίαν αὐτοῦ μαρτυροῦσι περιφανῆ γεγονότα καὶ ἀκατάβλητοι ἀποδείξεις. Ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν πρόκειται ν' ἀναπτύξωμεν τὰ γεγονότα ταῦτα καὶ τὰς ἀποδείξεις, συζητοῦμεν δὲ μόνον ἐπὶ τὰ βεβημώμενα παθολογικὰ φαινόμενα, ἀποδεχθέντα ὑποθετικῶς ὡς ἐπιστημονικῶς μαρτυρούμενα, ἀντίκεινται εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐν ἡμῖν ὑπάρξεως πνευματικῆς καὶ ἀσωμάτου δυνάμεως πρώτου αἰτίου καὶ παράγοντος τοῦ νοητοῦ καὶ ἠθικοῦ ἡμῶν βίου.

Καὶ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου εἶδει ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχῶσεων» νὰ καταθεύνη τὰς παρατηρήσεις του καὶ νὰ συγμμεντρώσῃ τὰς σκέψεις του. Ἐγνώσθη καθ' ἕνα τὸ ὄγκωδες αὐτοῦ πῦγμα νὰ καταδείξῃ τὸν σύνδεσμον μεταξὺ τῶν παθολογικῶν φαινομένων τῆς φρενοβλαβείας καὶ τῆς νοητικῆς καὶ ἠθικῆς τῶν πασχόντων καταστάσεως, τὸν σύνδεσμον τῶν ψυχικῶν φαινομένων μὲ τὴν κατάστασιν τῶν σωματικῶν ὀργάνων. Ἀλλὰ, πλὴν τῶν ὀπαδῶν τῆς ψυχικῆς σχολῆς τῶν ἀποδιδόντων τὴν φρενοβλαβίαν εἰς ψυχικὰς διαταρᾶξεις, καὶ πάντες οἱ ὀπαδοὶ τῶν λοιπῶν σχολῶν παραδέχονται μὲν τὸν ὑφιστάμενον σύνδεσμον μεταξὺ τῶν σωματικῶν καὶ ψυχικῶν παθολογικῶν φαινομένων, συγχρόνως ὅμως ἀποδέχονται τὴν ἐν ἡμῖν ὑπαρξίαν ψυχῆς καὶ πνευματικῆς δυνάμεως καὶ καταδικάζουσι τὰ συμπεράσματα τῶν ὀπαδῶν τῆς σωματικῆς καὶ ὕλιστικῆς σχολῆς.

Μήπως ὁ Lemoine, ὁ τῆς πνευματικῆς φιλοσοφίας ὀπαδὸς καὶ ὑπερμαχος, δὲν ἀποδίδει τὰς ψυχικὰς παθήσεις εἰς ἀναιτιμικὰς ἢ ὀργανικὰς ἀλλοιώσεις τοῦ ἐγκεφάλου τοῦ καθιστῶν

τὸς ἕνα τῶν ὄρων τῆς φυσιολογικῆς τοῦ ψυχικοῦ βίου καταστάσεως; Ὁ Δημιουργὸς πλάσας τὸν ἄνθρωπον διὰ σώματος καὶ πνεύματος ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτοῦ τὸν νόμον τῆς ἑξαγωγῆς καὶ συμβιώσεως ἀμφοτέρων τῶν στοιχείων. Πᾶσα πνευματικὴ διατάραξις, ιδέας, ἢ αἰσθημάτων, ἢ ἀποφάσεως ἢ χαρᾶς ἢ φόβου ἀντιπροσωπεύεται διὰ προσωρινῆς μεταβολῆς ἢ διαρκoῦς ἀλλοιώσεως εἰς τὸ σῶμα, πᾶσα δὲ τῶν σωματικῶν ὀργάνων παθολογικὴ κατάστασις δύναται νὰ συνεπιφέρει προσωρινὴν ἢ ἀνωμαλίαν εἰς τὴν προσωπικὴν ἐνότητα (κατὰ τὴν μέθην) ἢ καὶ διαρκὴ ἀναστάτασιν τῆς ψυχικῆς καὶ σωματικῆς ἐνεργείας. (Lemoine: L'Altiéné)

Μὴ ἄρα γὰρ ὁ διάσημος Casile, ὁ εἰς τὴ φρενολογικὴν αὐτοῦ σύγγραμμα διδάσκων τὰ περὶ πνευματικότητος καὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, δὲν παραδέχεται ὅτι τὰ ψυχικὰ νοσήματα ἐκπηγάξουσι σχεδὸν πάντοτε ἀπὸ τὰς σωματικὰς παθήσεις τοῦ ἐγκεφάλου;

Καὶ ὁ Galvei, ἀποδεχόμενος τὰς ἀρχὰς τῶν ἐκλεκτικῶν σχολῶν, δὲν ἀνομολογεῖ τὸν ἐκ δύο στοιχείων ἀπαρισμὸν τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος καὶ τὴν ἀλληλεπίδρασιν τῶν παθῶσεων τοῦ ἑνὸς ἐπὶ τοῦ ἑτέρου;

Τὸ ἐγκεφαλικὸν ὄργανον, λέγει ὁ Laura, εἶνε ἀνωμαλιῶδες ὁ ὅρος τοῦ πνευματικοῦ βίου, ἀλλὰ δὲν εἶνε οὔτε τὸ κέντρον οὔτε τὸ πρῶτον αἰτιον. Σπανίως ἀλλοίωσις τῆς ἐγκεφαλικῆς ὕλης δὲν συνεπιφέρει ψυχικὴν διατάραξιν προσωρινὴν ἢ διαρκὴ ἀνωμαλίαν τῶν περιστάσεων ἀλλὰ τὸ συμπεραίνειν ἐκ τούτου ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη προσωπικότης δὲν σύγκαιται ἐκ τῆς μυστηριώδους ἐνώσεως πνευματικοῦ στοιχείου καὶ σωματικῶν δυνάμεων εἶνε ἀληθὴς παραλογισμὸς.

Καὶ αὐτοὶ οἱ τῆς πειραματικῆς σχολῆς παθολόγοι, οἱ ἀποδίδοντες πάντοτε τῆς ψυχικῆς παθήσεως εἰς σωματικὴν ἀλλοίωσιν, οὐδὲως συμπεραίνουσι ἐκ τούτου τὴν μὴ ὑπαρξίαν ἐν ἡμῖν πνευματικῆς δυνάμεως, ἀλλ' οἱ μὲν δοξάζουσι ὅτι ἡ παθολογία δὲν πρέπει νὰ ἐπιλαμβάνεται ζητημάτων περιστρεφόμενων ἐπὶ μεταφυσικῶν ὑποκειμένων καὶ συζητήσεων, οἱ δὲ ἀνομολογοῦντες τὴν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὑπαρξίαν πνευματικῆς δυνάμεως προσβέβουσι ὅτι ἡ ἀποδεχομένη τὴν φρενοβλαβίαν πειραματικῶς

σχολῆ ὡς πηγάζουσαν ἀπὸ σωματικῆν ἀλλοίωσιν, δὲν ἔχει οὐδένα λόγον ὅπως ἐπισκεύη τὰς ἐξηγήσεις τῆς πείρας τῶν σωματικῶν φαινομένων.

Ἐν τῶν εἰρημένων ἐπιτετα, ὅτι καὶ πλήρους χορηγομένης ἀποδείξεως τῆς βεβαιώσεως καθ' ἣν πᾶσα ψυχικὴ νόσος καὶ πᾶσα ψυχῶσις καὶ παραισθησις εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα ἀλλοιώσεως τινος ἢ μεταβολῆς καὶ παθήσεως τῆς ἐγκεφαλικῆς ὕλης, οὐδὲν οἱ ὕλισται θὰ ἐδύνατο ν' ἀρυσθῶσιν ἐπιχείρημα ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου ὡς συμβιβασμένου πληρέστατα πρὸς τὰς δοξασίας τῆς καθολικῆς πεποιθήσεως καὶ τῆς πνευματικῆς φιλοσοφίας, καθ' ὅς ὁ ἐγκέφαλος δὲν εἶνε τὸ μόνον αἰτιον καὶ στοιχεῖον, ἀλλ' εἶνε ὁ ὄρος τοῦ πνευματικοῦ βίου καὶ ἐν τῶν στοιχείων τῶν ἀποτελούντων τὸ ἑνιαῖον τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος.

Καὶ ἐπὶ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου κέντρον τοῦ ζητήματος ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχῶσεων» σιωπᾶ καὶ περιορίζεται νὰ εἴπῃ: «Δεν πιστεύομεν νὰ ἱκανοποιῆ ἄρκούτως ἡ μικτὴ αὕτη θεωρία τοὺς ἀναγνώστους!»

Δὲν πιστεύετε; Καὶ διατί; Σχολαὶ καὶ περιφανεῖς παθολόγοι ἀποδέχονται τὰς ὑπ' ἡμῶν καλουμένας μικτὰς θεωρίας καὶ δὲν πιστεύετε ὅτι οἱ ἀναγνώσται ἔχουσιν ἀνάγκην ν' ἀκούσωσι τοὺς λόγους τῆς παραγκωνίσεως καὶ ἀποβολῆς αὐτῶν; Καὶ τί; Δικαιοῦται ἄρα γὰρ ἐπιστήμων, προτείνων εἰς τοὺς ἀναγνώστας ἰδίαν ιδέαν καὶ δοξασίαν, ν' ἀναφέρῃ πᾶσας τὰς ἀντιθέτους θεωρίας προσβενόμενης ὑπὸ διασημῶν ἐπιστημόνων καὶ ταύτας νὰ καταδικάζῃ δογματικῶς ἄνευ σκέψεως καὶ παρατηρήσεως τινος; Ἡ ψυχικὴ θεωρία τοῦ Θεμισιωτοῦ τῆς νεωτέρας παθολογικῆς ψυχολογίας Esquirol εἶνε ἀπαραδέκτος, ἢ ψυχροσωματικὴ ἀποβλητέα, ἢ ἐκλεκτικὴ δὲν δύναται νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν ἀναγνώστην. Τοιαῦται εἶνε αἱ πεποιθήσεις σας καὶ δὲν ἀμφισβητοῦμεν τὴν εὐλικρίνειαν τῶν λόγων σας, ἀλλ' ὅτε προτείνετε αὐτὰς εἰς τὸ κοινόν, ὅπως τὰς ἀποδεχθῆ, ὅτε, ἀποτεινόμενοι πρὸς τοὺς νέους, πρὸς τὰς γυναῖκας, πρὸς τοὺς φιλολόγους καὶ πρὸς τοὺς μὴ ἐκασχολούμενους ἐπὶ τισαύτων ζητημάτων προσκαλεῖτε αὐτοὺς ν' ἀποβάλλωσι τὰς περὶ ψυχῆς πεποιθήσεις τῶν ἔθνικῶν παραδόσεων καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ δόγματος, προσβενόμενης ὑπὸ πάσης ἐξέχου ἐπιστημονικῆς προσωπικότητος τοῦ καθ' ἡμᾶς

χρόνου, καθῆκον σὰς ἐπεβάλλετο νὰ καταδείξῃτε τὸ πλημμελὲς τῶν παθολογικῶν θεωριῶν ἵσαι ἀντιστρατεύονται πρὸς τὰς τῶν προτεινόμενας. Ἰατρὸς καλούμενος πρὸς θεραπείαν ἀσθενούντος ἐπαρμόζει τὰς ἰδίας θεωρίας καὶ πεποιθήσεις ὡς ἡ συνείδησις καὶ αἱ γνώσεις τοῦ ἰατροβέβουσι χωρὶς νὰ δώσῃ λόγον εἰς τὸν ἀσθενούντα. Ἀλλ' ἰατρὸς παριστάμενος ἀτάκλητος καὶ ἀταπέγγελτος, ὅπως διδάξῃ φιλοσοφικὰ καὶ κοινωνιολογικὰς θεωρίας, ἀμέσως συνεχομένης μετὰ τοῦ ἠθικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ βίου, ὀφείλει ν' ἀναφέρῃ πᾶσας τὰς ἐναντίας δοξασίας ὅσας μάλιστα σχολαὶ ὀλόκληροι καὶ περιφανεῖς ἐπιστήμονες προσβέβουσι.

Ἰδοὺ τὸ σπουδαῖον τοῦ ζητήματος σημείου, εἰς ὃ ὁ συγγραφεὺς μᾶς ἐγκυτέλιπε.

Ἄλλ' ἔγωγε. Ἀπαύσμαι. Ὁ συγγραφεὺς δὲν μᾶς ἐγκυτέλιπε. Δὲν πρόβη εἰς συζήτησιν τῶν μικτῶν θεωριῶν, ἀλλὰ βεβαιώσας ὅτι ἡ ἀλήθεια ἐγκυτεται εἰς τὴν σωματικὴν καὶ ὕλιστικὴν σχολῆν, ἐπικαλέσθη πρὸς ἐπέδειξιν τῆς βεβαιώσεως ταύτης τὴν αὐθεντίαν δύο τῶν διασημυτέρων παθολόγων ἀποδεχομένων δῆθεν τὸν ὕλισμὸν καὶ καταδικάζοντων τὰς ἀρχὰς παθῶν τῶν λοιπῶν παθολογικῶν σχολῶν. Ἦνε δὲ οὗτοι ὁ Moreau (de Tours) καὶ ὁ Griesinger.

Ἄλλ' ἤρκει ἄρα γὰρ πρὸς ἰδίαν τοῦ ἀκροτάτου ζητήματος νὰ ἐπικαλέσθῃ ὁ συγγραφεὺς τὴν αὐθεντίαν δύο παθολόγων καὶ ἔνευ συζητήσεως τινος νὰ προτείνῃ αὐτὴν πρὸς ἀναίρεσιν τῆς δοξασίας τοσοῦτων ἄλλων ἐπίσης δικαίμων ἐπιστημόνων;

Δὲν ἐπιλαμβάνομαι τῆς συζητήσεως τοῦ ζητήματος τούτου, ἐπειδὴ ἕτερον ἀποφασιστικώτερον παρουσιάζεται, τὸ ἐπόμενον.

Οἱ προτεινόμενοι παθολόγοι προσβέβουσι ἄρα γὰρ τὰς ἀρχὰς τῆς σωματικῆς καὶ ὕλιστικῆς σχολῆς; Αἱ ἀρχαὶ καὶ δοξασίαι τῶν συμφωνοῦσι πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ ὕλισμοῦ ἢ ἀντιστρατεύονται πρὸς αὐτὰς ἀποτελοῦσαι σπουδατὰ ἐρείσματα τῆς πνευματικῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς καθολικῆς πεποιθήσεως περὶ τοῦ ἀσωμάτου τῆς ψυχῆς; Ὁ ἐκπλαγῆς βεβαιώσας, ἀναγνώσται, πληροφοροῦμενοι ὅτι ἀμφότεροι οἱ προσκληθέντες παθολόγοι ὑπὸ τοῦ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχῶσεων» ἀνήκουσι εἰς σχολῆν καταδικάζουσαν τὸν ὕλισμὸν καὶ τ' ἀκνωσῆτε μετ' ἐνδοξαίου τινος ὅτι καὶ ὁ εἰς καὶ ὁ ἕτερος ὀη-

τῶς ἀνομολογοῦσι τὴν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὑπόστασιν πνευματικῆς δυνάμεως. Ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχῶσεων», ἀποπλανηθεὶς κατὰ τὴν διακρίσιν τῶν φιλοσοφικῶν καὶ παθολογικῶν σχολῶν, παρέσυρε καὶ τοὺς δύο περιφανεῖς ἄνδρας ἐντὸς τοῦ κύκλου τῶν ἰστικῶν θεωριῶν, ἀλλ' ὁ ἴδιος κατιδὼν τὰ τῆς γενομένης συγχύσεως δὲν διέγνω τὸ αἴτιον καὶ τὴν πηγὴν ταύτης καὶ ἐν βλῆ τῇ εἰλικρινεῖᾳ ἐγνώρισεν ἡμῖν τὰς ἐγερωθείσας ἐν αὐτῷ ἀπορίας. Ἡ ἀνάλυσις τῆς γενομένης συγχύσεως θὰ ἐπιρρίψῃ ἀπλεστον φῶς ἐπὶ τοῦ συζητουμένου ζητήματος.

III

Ὡς ὁ συγγραφεὺς διὰ μιᾶς φράσεως κατέδικασε τὰς θεωρίας τῶν ὑπ' αὐτοῦ καλουμένων μικτῶν σχολῶν, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀποφαίνεται καὶ ὑπερ τῆς ὑλιστικῆς δοξασίας, ἀλλ' ἀντὶ τὴν χορηγήσῃ τὰς λογικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς ἀποδείξεις αὐτῆς προέβη εἰς τοὺς καθορισμοὺς τῆς διαγραφῆς τῶν ὑλιστικῶν θεωριῶν.

«Παρανοήσεως, λέγει, ἐπικρατούσης, περὶ τῆς ἐννοίας τῶν ὄρων ὑλιστικῶν θεωριῶν, ὕλισμός, κείνοισιν καλὸν ἐνταῦθα ὅπως ἐκθέσωμεν τὰς διαφορὰς, αἵτινες χαρακτηρίζουσι τοὺς ὑλιστὰς λεγομένους ἰατροὺς ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ».

Πρώτους μεταξὺ τούτων κατατάσσει τοὺς ὀπαδοὺς τῆς θετικῆς φιλοσοφίας, ἐν τῷ ἀνθρώπῳ οὐδὲν ἄλλο βλέποντας ἢ τὴν ὕλην καὶ τὰς δυνάμεις αὐτῆς.

Πολλοὶ τῶν τῆς δοξασίας ταύτης ὑλιστῶν, προστίθησιν ὁ συγγραφεὺς, εἰσὶ σκεπτικισταί, οἵτινες ἐξετάζουσι τὰς σχέσεις τῶν ψυχικῶν φαινομένων πρὸς τὰς ὀργανικὰς συνθήκας τοῦ ἔγκεφάλου χωρὶς ν' ἀποφαίνονται ἐπὶ τοῦ ζητήματος ἐὰν παρεντίθεται καὶ ἄλλος παράγων ἀσώματος κατὰ τρόπον μυστηριώδη.

Ἐπὶ τέλους παρατηρεῖ ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι ἀποχωρήσεις ὑλιστῶν, οὓς τῇ ἀληθείᾳ ἀπορεῖ τις ποῦ ἀκριβῶς νὰ κατατάξῃ.

Ἄλλ' ὁ συγγραφεὺς πλανᾶται κατατάσσων μεταξὺ τῶν ὑλιστῶν τοὺς σκεπτικοὺς τοὺς μὴ ἀποφαινομένους ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ψυχῆς, ὡς ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ, καὶ τοὺς ὀπαδοὺς τῆς θετικῆς φιλοσοφίας, ὡς ἐπιχειροῦμεν ἐνταῦθα ν' ἀποδείξωμεν.

Αἱ δοξασίαι περὶ τῶν λειτουργιῶν τοῦ

ἔγκεφάλου καὶ περὶ τῆς παθολογίας τούτου, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ συγγραφεὺς, ἐξαρτῶνται πάντοτε ἐκ τῶν φιλοσοφικῶν ιδεῶν περὶ τῆς φυσιολογίας αὐτοῦ.

Καὶ τῶντις εἰς τὴν φιλοσοφικὴν ιδεάν τοῦ ὑλισμοῦ ἀνταποκρίνεται ἡ καθαρὰ σωματικὴ καὶ ὑλιστικὴ τῆς παθολογικῆς ψυχολογίας σχολή, εἰς δὲ τὴν φιλοσοφικὴν ιδεάν τῆς θετικῆς φιλοσοφίας ἀνταποκρίνεται ἡ πειραματικὴ ἢ ὄλως τῆς ὑλιστικῆς διάφορος.

Ὁ ὑλισμὸς ἀρνεῖται ἀπολύτως τὴν ὑπαρξίν τῆς ὑπεροργανικῆς καὶ ἀόλου δυνάμεως, ἡ δὲ θετικὴ φιλοσοφία, οὐδὲν τῆς πνευματικῆς φιλοσοφίας ἀριουμένη δόγμα καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ὑπεραισθητῶν ζητημάτων προσβάλλουσα τὸ ἄγνωστον, διδάσκει ὅτι πᾶσα ἐπιστημονικὴ ἐκζητήσις δέον νὰ περιορίζεται εἰς τὴν ἀκριβῶσιν τῶν αἰσθητῶν γεγονότων καὶ εἰς τὸν ὄρισμὸν τῶν διεπόντων αὐτὰ νόμων. Ἰατροὺς τῆς θετικῆς φιλοσοφίας εἶνε ὁ Littré ὁ λέγων· «Τὸ ἀκατάληπτον καὶ μὴ δυνάμενον νὰ νοηθῆ εἶνε διὰ τὸν ἐπιστήμονα ὡς μὴ ὑπάρχον. Τὸ ἄπειρον εἶνε ἡ πραγματικότης ἕκκα καὶ τὸ ἀπροσπέλαστον καὶ ἀνεξερεύνητον. Ὁκεανὸς διαβρέχων τὰς ἀκτὰς μας, ὃν διαβλέπομεν χωρὶς νὰ δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν.» Ὁπαδὸς τῆς θετικῆς φιλοσοφίας εἶνε ὁ Spencer ὁ πρεσβυτέρων «θεὶ ἢ ἐπιστήμη διεξήγησε φαινόμενά τινα θεωρούμενα ὡς ὑπερφυσικὰ διὰ τῶν νόμων τῆς φύσεως, ἀλλ' ἔσαν ἐκζητήσωμεν καὶ τὴν πρῶτην τούτων ἀρχήν, φθάνομεν πάντοτε εἰς τὸ ἄγνωστον καὶ ὑπερκόσμιον. Τὸ ἔσχατον πέρας τῆς ἐπιθυμητικῆς καὶ ἐπιστήμης εἶνε τὸ ἀκατάληπτον, καὶ ὅμως τὴν ἀλήθειαν πρέπει νὰ ἐκζητήσωμεν εἰς ἀμφοτέρωθεν». Τῆς θετικῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν φυσιολογικῶν ἐπιστημῶν φαινὸς ἀστέφῃ ἦτο ὁ Κλαύδιος Βερνάρδος ὁ κηρύξας τῶν ὑλισμῶν ὡς τὸν ἀλογώτερον τῶν παραλογισμῶν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. «Τὰ σωματικὰ φαινόμενα καὶ αἱ μετακινήσεις τῶν μορίων καὶ τῶν κυττάρων καὶ τὰ φυσικο-χημικά, ἔλεγεν ὁ μέγας ἀνήρ, εἶνε οἱ ὄροι τῶν ζωικῶν καὶ πνευματικῶν φαινομένων, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὰ αἴτια, ἢ δὲ ζωὴ εἶνε ὁ ἡμιουργικὴ ἰδέα.» Τί κοινὸν μεταξὺ τῶν ὀθεν φιλοσοφούντων καὶ τῶν ἀρνούμενων τὴν ὑπαρξίν πάσης ὑπεροργανικῆς δυνάμεως, προτεινόντων δὲ ἡμῖν τὴν πίστιν τῆς ὕλης ὡς αὐ-

τομάτως καὶ διὰ τῶν χημικῶν καὶ φυσικῶν αὐτῆς ἀλλοιώσεων παραγενομένης τυφλῶς καὶ ἀσυνειδήτως πᾶντα τὰ φαινόμενα τοῦ ζωικοῦ καὶ πνευματικοῦ ἡμῶν βίου; Πόθεν ἢ σύγχυσις τῶν positivistes καὶ τῶν materialistes καὶ τῆς παραστάσεως τῆς θετικῆς φιλοσοφίας ὡς ἀποχωρήσεως τοῦ ὑλισμοῦ;

Καὶ δὲν ἐρκοῦνται ταῦτα.

Πολλοὶ τῶν ὀπαδῶν τῆς θετικῆς φιλοσοφίας προβαίνοντες περαιτέρω ἀποδέχονται ἠρητῶς τὴν ὑπαρξίν ὑπεροσμίων δυνάμεων δοξάζοντες ὅτι αἱ δυνάμεις αὗται δὲν δύνανται νὰ καταστῶσιν ὑποκείμενον ἐπιστημονικῆς ἐξετάσεως. Ὁ ἐπιφανέστερος τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ ὀπαδῶν τῆς θετικῆς φιλοσοφίας Stewart Mill συγκαταριθμεῖται μεταξὺ τούτων.

«Ἐὰν ὁ κόσμος ἔλαβεν ἀρχὴν, ἔλεγεν ὁ σφόδρ ἀνήρ, τὸ πρῶτον παραγωγὸν αὐτὸν αἴτιον ὑπῆρξε βεβαίως ὑπερκόσμιον, διότι οἱ νόμοι τῆς φύσεως δὲν δύνανται νὰ ἐξηγήσωσι τὴν ἰδίαν αὐτῶν γένεσιν καὶ πρῶτην ἀρχήν. Ὁπαδὸς τῆς θετικῆς φιλοσοφίας δύναται νὰ μορφώσῃ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου οἰανδήποτε γνώμην συμφώνως πρὸς τὰς ἰδίας πεποιθήσεις καὶ πρὸς τὰς γενικὰς ιδέας, ἐξ διεμέρφωσε περὶ τῆς ἀνθρωπίνης ὑπαρξεως. Ὁ θετικὸς καὶ πειραματικὸς τρόπος τοῦ συλλογίζεσθαι καὶ ἐκζητεῖν τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων δὲν συνεπιφέρει ἀναγκάως καὶ τὴν ἄρνησιν τοῦ ὑπερκόσμιου καὶ ὑπερφυσικοῦ ὡς καὶ τὴν ὑπαρξίν δυνάμεων ἀνεξερετήτων τῆς ὕλης, ἀρκεῖ μόνον ν' ἀναγνωρισθῇ ὅτι πᾶντα ταῦτα διαφεύγουσι τὴν ἐπιστημονικὴν ἀρμοδιότητα.» (Auguste Comte and positivisme).

Μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τῆς θετικῆς φιλοσοφίας ὑπάρχουσι καὶ διαφανεῖς καὶ ἀποχωρήσεις διάφοροι περὶ τοῦ τρόπου τοῦ θεωρεῖν τὸ ἀκατάληπτον καὶ περὶ τοῦ σημείου μέχρι τοῦ ὁποίου δύναται νὰ προβῇ ἢ ἐπιστημονικὴ ἐξετάσις. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ θεμελιωταί τοῦ φιλοσοφικοῦ τούτου συστήματος, ὁ Comte καὶ ὁ Littré, κατὰ τοὺς διαφόρους τοῦ βίου των ἐποχὰς, διαφόρους, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐναντίας ἐξεδήλωσαν γνώμης, ἀλλ' ἢ βάσις τοῦ φιλοσοφήματος, τῆς ἀποχῆς τουτέστι ἐπὶ πάσης ἀρνήσεως, διατηρήθη ἀναλλοίωτος καὶ ἀπετέλεσε τὸ ἰδιόρρυθμον τοῦ χαρακτηρισμοῦ τοῦ ἐπέκεινται τῶν λοιπῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων. Καὶ οἱ ἰατροὶ καὶ παθολόγοι,

ὅσοι ἀσπασθέντες τὰς ἀρχὰς τῆς θετικῆς φιλοσοφίας ἀποτάλοισι τὴν πειραματικὴν τῶν βιολόγων καὶ παθολόγων σχολήν, οὐ μόνον διακρίνονται, ἀλλὰ καὶ ἀποχωρίζονται σπουδαίως ἀπὸ τοὺς ὑλιστὰς, ἐνίοτε δὲ προσεγγίζουσι καὶ εἰς αὐτὰς τὰς πνευματικὰς καὶ ψυχικὰς σχολὰς.

Ὁρθῶς ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχῶσεων» συγκαταριθμεῖται τοὺς δύο διασήμεους καθηγητὰς τῆς παθολογικῆς ψυχολογίας μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τῆς θετικῆς φιλοσοφίας, ἀλλ' ἐπλανήθη θεωρήσας αὐτοὺς ὑλιστὰς, τὸ δὲ θετικὸν καὶ πειραματικὸν αὐτῶν σύστημα χαρακτηρίσας ὡς ὑλιστικὴν ἀπόχρωσιν. Καὶ ἰδοὺ ἡ ἀπάδειξις.

Ὁ Moreau (de Tours) εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ πονημάτων του περὶ «παθολογικῆς ψυχολογίας», λέγει τὰ ἑξῆς· «Ἄν πρέπει νὰ χωρῶμεν τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ σώμα, ἀλλὰ δὲν πρέπει καὶ νὰ ταυτιζώμεν. Ὁ τρόπος τῆς συμπεριφέσεως τῶν δύο στοιχείων μᾶς εἶνε ἄγνωστος, ἡμεῖς δὲ οἱ παθολόγοι δέον νὰ ἐξετάζωμεν τὰ τοῦ σώματος ἐν σχέσει πρὸς τὰς ψυχικὰς δυνάμεις ἐκδηλουμένας ἀναγκάως διὰ τοῦ σωματικοῦ ὀργανισμοῦ. Ἡ προσοχὴ τῶν παθολόγων δέον νὰ περιστραφῇ περὶ τὸ χρησιμεῖον πρὸς ἐκδήλωσιν τῶν ψυχικῶν φαινομένων ὄργανον, ἀλλὰ τὰ περὶ τῆς φύσεως καὶ τὰ περὶ τῆς οὐσίας τῶν φαινομένων δέον νὰ θέσωμεν κατὰ μέρος. Τὰ παράγοντα τὴν φρενοπαθειαν αἴτια ἐκζητοῦμεν εἰς τὴν ὕλην, διότι εἰς μέγα πλῆθος περιστασέων αἱ λειτουργίαι τῆς ψυχῆς διαφεύγουσι πᾶσαν ἐκτίμησιν, ἐὰν δὲν παρενθέσωμεν πρὸς ἐρμηνεῖαν αὐτῶν τὸν ὀργανισμόν. Διὰ τὴν φθᾶσιν τις μέχρι τῆς ψυχῆς πρέπει νὰ διέλθῃ κατ' ἀνάγκην διὰ τῶν σωματικῶν ὀργάνων.

Ἐν τοῦ χωρίου τούτου ἐξάγονται προδήλως τὰ ἐπόμενα συμπεράσματα.

α'. Ὁ Moreau (de Tours) ἐκζητεῖ τὰ αἴτια τῆς φρενοπαθείας εἰς τὰς σωματικὰς ἀλλοιώσεις συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς πειραματικῆς τῶν παθολόγων σχολῆς.

β'. Ἄν προβαίνει εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῶν ὄρων τῶν ὑπεροργανικῆς τῆς ψυχῆς δυνάμιν συμφώνως πρὸς τὰ δόγματα τῆς θετικῆς φιλοσοφίας.

γ'. Ἀνήκων εἰς τὴν πειραματικὴν σχολὴν καὶ ἀσπαζόμενος τὰς ἀρχὰς τῆς θετικῆς φιλοσοφίας, ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸν ὑλισμὸν ἀποδεχόμενος τὴν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὑπαρξίν δυνά-

μεως μη συνταυτιζομένης μετὰ τοῦ σώματος. Ἐπι δὲ καταφανένεστερον δείκνυται ὅτι οὐδὲν ἔχει κοινὸν ὁ Moreau (de Tours) μετὰ τῶν ὑλιστῶν ἐν τοῦ ἐπομένου χωρίου τοῦ ἰδίου προλόγου.

«Οὐδέτερον τῶν δύο στοιχείων τῶν ἀπαρτιζόντων τὴν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα πρέπει νὰ ἐξετάζηται ἀνεξαρτήτως τοῦ ἑτέρου. Διότι, κατὰ τὰ δηθέντα ὑπὸ μεγαλοφυοῦς ἀνδρός, ὁ ἀνθρωπος ἔνευ τοῦ σωματικοῦ περιελάμματος δὲν θὰ ἦτο σκόληξ, ἀλλ' ὄν υπερκόσμιον. Ἄφετε τὸ ταπεινὸν αὐτὸν σωματικὸν περιελάμματα καὶ τὸν ἀνυψοῦντα αὐτὸν λόγον, καὶ τότε δὲν θὰ ἦνε πλέον οὔτε σκόληξ οὔτε ὄν ὑπερφυσίς, ἀλλ' ἀνθρώπος κινῶν τὸν οἶκτον, βίαν τὸν βλέπει τις ἔρποντα, καὶ τὸν θανατοῦσθαι, ὅταν τὸν βλέπει διασκεπτόμενον.»

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ εἰς τῶν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τῶν «Ψυχώσεων» ὑποδειχθεὶς παθολόγος ὡς πρεσβεύων τὰ τοῦ ὑλισμοῦ, ὁ δ' ἕτερος εὐκρινέστερον μὲς διαγράφει τὰ διαχωρίζοντα ὅρια τὸν ὑλισμὸν ἀπὸ τὴν ἐμπειρικὴν σχολὴν καὶ ἀπὸ τὴν θετικὴν φιλοσοφίαν.

Ἐκ τοῦ ὅτι εἰνέ τις ἠναγκασμένος ὑπὸ τῶν γεγονότων, λέγει ὁ Griesinger, ὃ ἑναγάγη τὴν διάνοιαν καὶ τὴν βούλησιν εἰς τὸν ἐγκέφαλον, δὲν ὀφείλει ἀκόμη νὰ προδικάζῃ τι παρὶ τῆς φύσεως τῶν σχέσεων, αἵτινες ὑφίστανται μετὰ τῶν ψυχικῶν φαινομένων καὶ τοῦ ἐγκεφάλου, μετὰ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος.

«Πῶς φαινόμενον ὑλικόν, φυσικόν, συμβαίνει ἐν τοῖς κυτέροις τοῦ ἐγκεφάλου, δύναται νὰ γείνη ἰδέα καὶ κατάστασις συνειδήσεως; Τοῦτο εἶνε ἀπολύτως ἀκατανόητον.»

«Ὅντε ὁ ὑλισμὸς, ὅστις θέλει νὰ ἐξηγήσῃ πάντα τὰ ψυχικὰ φαινόμενα διὰ τῆς ὕλης, οὔτε ὁ πνευματισμὸς ὁ θέλων τὰ πάντα νὰ διεξηγήσῃ διὰ τῆς ψυχῆς, δίδουσιν ἡμῖν ἀκριβῆ ἰδέαν παρὶ τῶν συμβαινόντων ἐν ἡμῖν. Ἄλλως, καὶ ἂν ἀκόμη κατορθωθῇ νὰ γνωσθῇ ἀκριβῶς τι συμβαίνει ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ὅταν λειτουργῇ, καὶ ἂν διαισθῶσθαι μετὰ τῶν μυστηρίων τῆς χημείας, τοῦ ηλεκτρισμοῦ, τῆς φυσικῆς κτλ. τὰ ὅποια τελοῦνται ἐν καιρῷ τῆς λειτουργίας τοῦ νευρικοῦ συστήματος, εἰς τί τοῦτο δύναται νὰ χρησιμεύσῃ; Δουήσεις, κινήσεις, ηλεκτρισμὸς, μηχανικὴ, πάντα ταῦτα δὲν εἶνε ψυχικὴ κατὰ

στασις, ἰδὲ α. Ἀλλὰ πῶς ταῦτα μεταμορφοῦνται εἰς πνευματικὰ φαινόμενα; Τὸ ζήτημα τοῦτο θὰ μείνῃ ἔκλυτον διὰ τὸν ἀνθρώπον μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος.»

Καὶ ἰδοὺ οὐχὶ πλέον οἱ τῆς ψυχικῆς σχολῆς ἢ τῆς ἐκλεκτικῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως χαρακτηρισθέντες ὡς ὑλισταὶ καὶ παθολόγοι διάσημοι ἐνατρέπουσιν ἐν βάθρῳ τὸ οἰκοδόμημα τῶν «Ψυχώσεων». Ἀποδεχόμενοι τὴν ἀρχὴν καθ' ἣν πᾶν φρενικὸν νόσημα ἐκπορεύεται ἀπὸ μίαν σωματικὴν τοῦ ἐγκεφάλου ἀλλοίωσιν, δὲν συμπεραίνουσιν ὡς ἐκ τούτου ὅτι μόνον τὸ ὑλικὸν καὶ σωματικὸν στοιχείον ἀπαρτίζει τὴν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα, ἀποκρούουσι δὲ τὸ παράλογον δόγμα τοῦ ὑλισμοῦ καθ' ὃ αἱ δυνάμεις τῶν κυττάρων καὶ αἱ μηχανικαὶ καὶ αὐτόματοι τῶν μορίων μετακινήσεις παράγουσι φαινόμενα καὶ γεγονότα ὅπως πνευματικὰ. Ἄλλ' ἀπέναντι τοιούτων ἀρχῶν ἀντιστρατευομένων πρὸς τὴν ὑλοδοξίαν καὶ πρὸς τὰς πρεσβευόμενας ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τῶν «Ψυχώσεων» θεωρίας, πῶς οὗτος ἐπικαλεῖται τὴν αὐθεντίαν τῶν δύο ἐπιφανῶν παθολόγων καὶ κατατάσσει μετὰ τῶν ὑλιστῶν; Ἦγνοῦσι ἄρα γὰρ τὰς ἰδέας καὶ πεποιθήσεις τῶν ἢ ἐσφαλισμένως ἐξετίμησε καὶ παρεμόρφωσεν; Ὅντε τὸ ἔν οὔτε τὸ ἕτερον τούτων. Καὶ καλῶς ἐγίνωσκε καὶ ὀρθῶς ἠρημήνευσε τὰς ἀρχὰς τῶν καὶ ἐπὶ λέξεσιν ἀνέφραξεν εἰς τὴν συγγραφὴν του, ἐξέφρασε δὲ καὶ τὴν ἀπορίαν του ἐπὶ ταῖς ἀντιφάσεσιν καὶ ἐδήλωσεν ἐπὶ τέλους ὅτι δὲν γνωρίζει εἰς τίνα νὰ κατατάξῃ ἀποχρῶσιν τοιούτους ὑλιστάς.

Εἶνε τοῦ λόπου ἀντάξιον νὰ διαλευκάνωμεν τὰ παρὶ τούτου.

IV

Εἶδομεν ὅτι ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχώσεων» ἀπεπλανήθη κατὰ τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἀρχῶν τῆς θετικῆς φιλοσοφίας θεωρήσας ταύτην ὡς ἀπόχρωσιν τῶν ὑλιστικῶν φιλοσοφημάτων. Παρατηρήσας δὲ ὅτι μετὰ τῶν παθολόγων τῆς πειραματικῆς σχολῆς καὶ τῆς θετικῆς φιλοσοφίας κατετάσσοντο πολλοὶ τῶν διασημοτέρων φρενολόγων, ἐν οἷς καὶ ὁ Moreau (de Tours) καὶ ὁ Griesinger, ἐβεβαίωσεν ὅτι ἡ ὑλιστικὴ σχολὴ ἀριθμῶσι τοὺς πλειοτέρους ὁπαδοὺς ἐν τῶν μᾶλλον διακεκρι-

μένων φρενολόγων. Συγχύσας τὴν θετικὴν φιλοσοφίαν μὲ τὸν ὑλισμὸν, ἐκόμενον ἦτο νὰ κατατάξῃ τοὺς ὁπαδοὺς τῆς πρώτης μετὰ τῶν ὑλιστῶν, ν' ἀπορήσῃ δὲ καὶ ἐκπλαγῆ ὅτε εἰς τὰ συγγράμματα τῶν δύο ἐπιφανῶν παθολόγων ἀνεγίνωσκεν ἰδέας ἀντιστρατευομένας καὶ ἀναιρούσας ἕρδην τὴν ὑλιστικὴν δοξασίαν.

«Ἄπορῶ, λέγει ὁ συγγραφεὺς, ποῦ νὰ κατατάξω ἀκριβῶς τοιούτους ὑλιστάς, οἵτινες καθ' ἕξιν ἢ καὶ παράδοσιν οὕτως εἶπευ παραδέχονται καθ' ἀρχὴν τὴν ὑπαρξίν ψυχῆς.» (71)

Ἀπορεῖτε βεβαίως ποῦ νὰ κατατάξῃτε τοιοῦτους ὑλιστάς παραδεχομένους τὴν ἐν ἡμῖν ὑπαρξίν δυνάμεως πνευματικῆς, διότι συγκαταλέξατε μετὰ τῶν ὑλιστῶν παθολόγους καὶ φιλοσόφους καταδικάζοντας τὸν ὑλισμὸν.

Ἀπορεῖτε βεβαίως, διότι μάτην ἐκητήσαντες ποῦ ν' ἀνεύρητε ἐξοχόν τινα φυσιοδίφην ἢ τινα τῶν διασημῶν ψυχιάτρων πρεσβεύοντα τὰς ὑλιστικὰς δοξασίας, παρεστήσατε ὡς τοιοῦτους τοὺς ὁπαδοὺς τῆς θετικῆς φιλοσοφίας καὶ τοὺς παθολόγους τῆς πειραματικῆς σχολῆς, περιέστητε δὲ εἰς ἀπορίαν, ὅταν ἠκούσατε ἀπὸ τοῦ στόματος τούτων ὅτι δὲν πρέπει νὰ ταυτίζωμεν τὰς δύο συλλειτουργούσας ἐν τῷ ἀνθρώπῳ δυνάμεις, τὴν πνευματικὴν καὶ σωματικὴν.

Ἀπορεῖτε βεβαίως, διότι ἀπὸ τὰς πρώτας σελίδας τοῦ ἔργου σας ἀπηγγέλατε ἀφουρισμὸν κατὰ τῶν παραδεχομένων τὴν ὑπαρξίν δυνάμεων ἀνεξαρτήτων τῆς ὕλης θεωρήσαντες αὐτοὺς ὡς ὁπαδοὺς τῆς «σχολαστικῆς φιλοσοφίας», ἐκπλαγῆτε δ' ἀκολουθῶντες ἰδόντες ἐξεγερμένους καὶ διαμαρτυρομένους κατὰ τῶν παραλογισμῶν τῆς ὑλοδοξίας τοὺς πατέρας τῆς θετικῆς ἐπιστήμης ἀπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους μέχρι τοῦ Φαραδάη, τοὺς ἀστέρας τῶν φυσιολογικῶν ἐπιστημῶν ἀπὸ τοῦ Γαλινοῦ μέχρι τοῦ Κλωνδίου Βερνάρδου καὶ τοῦ Λουσσάνα, τοὺς ἀποκαλύπτοντας τοὺς νόμους τοῦ στερεώματος ἀπὸ τοῦ Κεπλέρου μέχρι τοῦ Χέρσελ, τοὺς θεμελιώτας τῆς νεωτέρας παθολογικῆς ψυχολογίας, τοὺς Esquirol καὶ Falret καὶ ἐπὶ τέλους ἐκπλαγῆτε ἰδόντες καὶ αὐτοὺς τοὺς παθολόγους τῆς πειραματικῆς σχολῆς καὶ αὐτοὺς τοὺς ὑπ' ἡμῶν καταταχθέντας μετὰ τῶν ὑλιστῶν ἀποκρούοντας καὶ καταδικάζοντας τὰς θεωρίας

τοῦ Βέγγερ καὶ τοῦ Soury, ἐν τὴν διάδοσιν καὶ τὴν ὑπεράσπισιν ἐπεχειρήσατε.

Ἀπορεῖτε ἰατρὸ καὶ δικαίως. Ἀλλὰ δὲν εἶσθε ὁ πρῶτος, οὐδ' ἔσσεσθε ὁ τελευταῖος. Καὶ οἱ ἱατροὶ Broussais καὶ Cabanis καὶ Georges καὶ Παπιλιὸν παρασυρθέντες πρὸ ἡμῶν εἰς τὰς ἀποπλανήσεις τοῦ ὑλισμοῦ περιέστησαν εἰς ἀπορίας καὶ εἰς νέας προβάντες μελέτας καὶ ἐκζητήσεις κατενόησαν τὴν ἐπιστημονικὴν τῶν πλάνην καὶ ἀπεκήρυξαν μεθ' ὅλης τῆς παρρησίας τὰς πρότερον πρεσβευόμενας ἀρχὰς καὶ δοξασίας.

Καὶ σκέφθητε, ἀνεγνώσται, ὅτι ὁ διδάσκων ἡμᾶς ἐπ' ὀνόματι τῆς παθολογικῆς ψυχολογίας νὰ ἐγκαταλίπωμεν τὰς ἀρχὰς τῆς φιλοσοφίας τῶν προγόνων μας καὶ τὰ δόγματα τῆς θρησκείας τῶν πατέρων μας καὶ τὰς πεποιθήσεις παντὸς ἀνωτέρου ἐπιστημονικοῦ πνεύματος καὶ πάσης εὐγενοῦς καὶ ὑψηλόφρονος ἀνθρωπίνης ὑπόφρασης, περιέστη εἰς ἀπορίαν ἐνώπιον τῶν διδασκάλων αὐτῆς τῆς παθολογικῆς ἐπιστήμης, δι' ἧς ἐπαγγέλλεται νὰ μᾶς φωτίσῃ ὅπως γνωρίσωμεν τὴν κτηνώδη ἡμῶν φύσιν καὶ οὐσίαν! Καὶ σκέφθητε ὅτι οἱ διδάσκαλοι οὗτοι δὲν εἶνε οὔτε οἱ τυχόντες οὔτε οἱ εἰς τὴν ψυχικὴν ἀνήκοντες σχολῆν, εἶνε ἀπεναντίας αὐτοὶ οἱ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἐξυμνοῦμενοι ὡς οἱ πρωτοστάται μετὰ τῶν ψυχιατρῶν καὶ ὁπαδοὶ τῆς πειραματικῆς φιλοσοφίας, ἐν τὰς μὲν παρὶ ψυχῆς θεωρίας ἀποδοκιμάζει, ἀνθαιρέτως δὲ χειροτονεῖ ὑλιστάς ἀπέναντι τῶν κατὰ τοῦ ὑλισμοῦ διαμαρτυριῶν των.

Καὶ τίνα τρόπον δύναται νὰ κατατάξῃ μετὰ τῶν ὑλιστῶν τὸν Moreau (de Tours) πρεσβεύοντα ὅτι οἱ ψυχιατροὶ μελετῶσι τὰ τῆς ἀλλοιώσεως τῶν σωμάτων ἐφ' ὅσον αἱ τούτων λειτουργία συνέχονται μὲ τὰς δρασεῖς τῆς ψυχῆς ἐπαναλαμβάνοντα δὲ τοὺς λόγους τοῦ Marshal de Calvi: «ἡ ἱατρικὴ ἀπέχει ἀπὸ τὰ ἱερὰ ζήνηματα τὰ ὁρῶντα τὸν Θεὸν καὶ τὴν ψυχὴν»; Καὶ πῶς δύναται νὰ κατατάξῃ μετὰ τῶν ὑλιστῶν τὸν Griesinger θεωροῦντα τὸν ὑλισμὸν ὡς κλημμελὲς σύστημα ἀδυνατοῦν μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος ν' ἀποδείξῃ ὅτι αἱ δυνάμεις τῶν μορίων καὶ τῶν κυττάρων μεταβάλλονται εἰς πνευματικὰ γεγονότα ἔνευ τῆς συμπτώσεως ἑλλης ὑπαρφοργανικῆς ἀρχῆς; Ἡ ἰδομένη ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἐκτίμησις τῆς ὑπ

αὐτοῦ βεβαιουμένης ἀντιπράσεως τῶν ἰδίων ἀρχῶν δὲν εἶνε σπουδαία. Ἐπιστήμονες, οἳ οἱ προκείμενοι, δύνανται νὰ περιπέσωσιν εἰς σφάλματα γραμματικὰ ἢ ἀνακριβείας ἐπὶ ἐποισωδῶν ἐννοιῶν καὶ ζητημάτων, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπλή ὑπόθεσις ὅτι ἀναπτύσσουσιν ἰδέας καὶ ἀρχὰς ἀναίρουσας τὰς βέσεις τοῦ ἐν τῷ ἰδίῳ συγγραμμάτι ἐποδικοῦ γινόμενου συστήματος εἶνε ἀληθῶς τερατώδης, διότι ἡ ὑπόθεσις ὑλιστοῦ παραδεχομένου τὴν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἴκωζεν πνευματικῆς ἀρχῆς καὶ ἀλλοῦ ψυχῆς εἶνε τοσοῦτον ἄλογος, ὥστε δὲν δύναται ν' ἀποδοθῇ οὐδ' εἰς τὸν ἴσχατον τῶν μαθητευομένων.

Ἄλλ' οἱ ἐγκριτοὶ παθολόγοι εἰς οὐδεμίαν περιέπεσαν ἀντίφασιν καὶ εἰς οὐδεμίαν τῶν ἀρχῶν τῶν ἀναίρουσιν. Ὅπαδοι τῆς θετικῆς φιλοσοφίας, προσβαίνοντες δὲ τὰς ἀρχὰς τῆς πειραματικῆς παθολογικῆς ψυχολογίας, ἀποδίδουσι μὲν τὴν φρενοβλάβειαν εἰς ἀνατομικὰς ἢ λειτουργικὰς τοῦ ἐγκεφάλου παθήσεις καὶ ἀλλοιώσεις, ἀλλ' οὐδόπως ἐξάγουσιν ἐκ τῆς παθολογικῆς ταύτης δοξασίας ὑλιστικὸν φιλοσοφικὸν συμπέρασμα, οὐδὲ ἀρνοῦνται τὸ ἄλλο καὶ πνευματικὸν τῆς ψυχῆς. Δοξάζοντες ὅτι πρὸς διατάραξιν τῶν ψυχικῶν δυνάμεων καὶ ἐνεργειῶν ἀρκεῖ ἡ πάθησις ἐνὸς τῶν συλλειτουργούντων στοιχείων, περιορίζουσι τὰς μελέτας καὶ ἐρεῖνας τῶν ἐπὶ τοῦ πάσχοντος, ἐφ' οὗ καὶ ἔχουσιν ἀρμοδιότητα, μένοντες δὲ ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν διαχωριζόντων τὴν πειραματικὴν ἐπιστήμην ἀπὸ τῶν ὑλισμῶν καὶ θεωροῦντες ἑαυτοὺς ἀναρμοδίους πρὸς ἐρευναν καὶ μελέτην τοῦ ἑτέρου τῶν στοιχείων, οὐδεμίαν περὶ αὐτοῦ ποιοῦνται ἐρευναν ἢ βεβαίωσιν καὶ οὐδεμίαν κρηθεῖν ἢ σκέψιν, σχέσιν ἔχουσαν πρὸς τὰ ὅλας φιλοσοφικὰ καὶ ψυχολογικὰ ζητήματα.

Ἄλλ' ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχώσεων» ὑποστηρίζει τὸν ὑλισμὸν διὰ τῶν ἐξαγομένων τῆς παθολογικῆς ψυχολογίας καὶ συγγέων τούτοις ἰατροῦς καὶ βιολόγους τῆς πειραματικῆς σχολῆς μετὰ τῶν ὑλιστῶν, ἐξεδύρεν ἀντιπράσεις ὅπου τοιαῦται δὲν ὑπάρχουσι, περιέστη δὲ εἰς ἀπορίαν καὶ εἰς ἐκπλήξεις εἰς ἃς οὐχὶ οἱ διάσημοι παθολόγοι, ἀλλ' αἱ ἰδία αὐτοῦ ἀποπλανήσεις τὸν ὁδήγησαν.

V

Καὶ ἤδη δυνάμεθα νὰ δρῶσμεν τὸ τελικὸν συμπέρασμα τῆς μελέτης ταύτης.

Ἄν ἐποδεχθῶμεν ὡς ἀληθῆ τὴν δοξασίαν, καθ' ἣν πᾶσαι αἱ ψυχικαὶ νόσοι καὶ παραισθήσεις καὶ φρενοβλαβεῖς ἀνωμαλῆαι ἔχουσιν ὡς πηγὴν καὶ αἰτίαν ἀλλοιώσιν τινα τῆς ἐγκεφαλικῆς ὕλης, ἔπεται ἐκ τούτου ὅτι ὁ ἀνθρώπος εἶνε τεμάχιον ὀργανωμένης ὕλης στερομένου πάσης πνευματικῆς καὶ ἀσωμάτου καὶ ἀδιαφθόρου ἀρχῆς καὶ δυνάμεως ;

Ἄν ἡμῶς τοῦτο εἶνε τὸ κέντρον τοῦ ἐπεγερομένου ὑπὸ τοῦ συγγραφῆως τῶν «Ψυχώσεων» ζητήματος. Ἐπὶ τῶν θεωριῶν ὅσαι ὀρθοῦσαι τὴν θεραπευτικὴν τέχνην δὲν σχετίζονται πρὸς τὰς φιλοσοφικὰς δοξασίας καὶ θερησκευτικὰς πεποιθήσεις οὐδόπως ἐνασχολούμεθα, ἀλλ' ὕψιστον ἔχομεν καθῆκον καὶ δικαίωμα καὶ ἀρμοδιότητα νὰ ἐπιληφθῶμεν τῆς συζητήσεως τῶν ζητημάτων ἐφ' ὧν καλεῖ ἡμῶς ὁ συγγραφεὺς, ἐφαρμόζων τὰ παθολογικὰ θεωρήματα ἐπὶ τῶν ζητημάτων τοῦ ἠθικοῦ καὶ κοινωνικοῦ καὶ θερησκευτικοῦ ἡμῶν βίου.

Ἀναγαγόντες εἰς ἄν σήμερον τὰ γεγονότα τῆς παθολογικῆς ψυχολογίας, ὅσα ἐπικαλοῦνται οἱ ὑλοδοξοῦντες πρὸς ὑποστήριξιν τῶν θεωριῶν τῶν, καὶ ἐποδεχθέντες, ὑποθετικῶς, ὡς ἀναμφισβητήτως ἀποδεδειγμένην τὴν βεβαίωσιν καθ' ἣν τὰ φρενικὰ νοσήματα ἐπηγάξουσι πάντοτε ἀπὸ τῆν ἀλλοιώσιν καὶ πάθησιν τῆς ἐγκεφαλικῆς ὕλης, καταδείξαμεν ὅτι τὸ ἐκ ταύτης ἀρνούμενον ἐπιχείρημα περὶ τῆς μὴ ὑπάρξεως ἐν ἡμῖν ἀσωμάτου ἀρχῆς, κέντρον τοῦ πνευματικοῦ ἡμῶν βίου, δὲν ἔχει οὐδεμίαν λογικὴν ὑπόστασιν.

Τὴν ἐπιστημονικὴν ταύτην ἀλήθειαν παραδέχονται ἀνεπιφυλάκτως οἱ ὀπαδοὶ τῆς ψυχοσωματικῆς καὶ τῆς ἐκλεκτικῆς σχολῆς, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ τῆς θετικῆς φιλοσοφίας καὶ αὐτοὶ οἱ παθολόγοι, ὧν τὴν αὐθεντίαν ἐπεκαλέσθη ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχώσεων». ἀνομολογοῦσι τὴν περιφανῆ ταύτην ἀλήθειαν καὶ ἀποδίδοντες τὴν φρενοπάθειαν εἰς σωματικὰς ἀλλοιώσεις καταδικάζουσι τὰ ἐκ τοῦ παθολογικοῦ τούτου γεγονότος ἐξαγόμενα ὑπὸ τῶν ὑλιστῶν συμπέρασμα. Ὁ Moreau (de Tours) εἰπὼν ὅτι «δὲν πρέπει τὴν ψυχὴν νὰ ταυτίσωμεν μὲ τὸ σῶμα» καὶ ὁ μετὰ μεγάλου ἐνθουσιασμοῦ ἐξυμνούμενος Griesinger (59) ἀποφανθεὶς ὅτι, «αἱ νόσοι τῆς ὕλης, ὁ ἠλεκτριεὶς, ἡ μηχανικὴ καὶ τὰ ὅμοια τούτοις

δὲν εἶνε οὔτε ἰδέα οὔτε ψυχικὴ κατάστασις», ἐξελέγχουσι περιφανῶς καὶ ἀδιαφιλονεικῆτως τὴν κλάνην τῶν ἐπιχειρούντων τὴν διασάλευσιν τῆς καθολικῆς πεποιθήσεως καὶ τῆς ἀνθρωπολογικῆς ἀληθείας περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ὑπάρξεως πνευματικῆς ζωῆς καὶ ἐνεργοῦσης ἀρχῆς διὰ τῶν ἐκζητήσεων καὶ παρατηρήσεων τῆς παθολογικῆς ψυχολογίας.

VI

Ὅτι ἐθεώρουν ἐνταῦθα ἐξηγητημένην τὴν συζήτησιν, ἐὰν αὕτη περιστάσῃ ἐπὶ βιομηχανικοῦ τινος ἢ πολιτειακοῦ ἢ ἀπλῶς θεωρητικοῦ ζητήματος, ἀλλὰ πρόκειται περὶ σπουδαιότερον καὶ τιμαλφεστέρον. Ἐάν, παρὰ τὸν λόγον καὶ τὴν ἐπιστήμην, κατισχύσωσιν εἰς τὴν ἔθνη συνείδησιν αἱ θεωρίαι τῆς ὑλοδοξίας, ἢ δεσπύουσα παρ' ἡμῖν φιλοσοφία ἔσται ἡ ὑποδεικνύουσα τὴν ἐκμηδένισιν καὶ τὴν αὐτοκτονίαν ὡς τὸ ὑπερτατον ἀγαθόν, — ὁ κώδιξ τότε πάσης ἠθικότητος ἔσται ὁ διδάσκων ὅτι σκοπὸς τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως εἶνε ἡ ἀπόλαυσις τῶν σωματικῶν ἡδονῶν καὶ ἡ λιανοποίησις πάσης ζήτησιν καὶ ὀρέξεως, ἀδιάφορον διὰ τίνων μέσων, ἀδιάφορον διὰ τίνων κακουρηγημάτων, διότι ἀρετὴ καὶ κακοῦργημα οὐδεμίαν ἔχουσιν ἐννοιαν καὶ σημασίαν, — τότε ἡ οἰκογένεια ἔσται ἐκπλήξις συμπτώσεως μηδὲν καθῆκον παράγουσα, μηδένα δὲ ἄγιν καὶ ἀόρατον σύνδεσμον, ἐνωσις κτηνῶν καὶ πτηνῶν, — μία δὲ τότε νὰ διέπῃ ἀρχὴ τὴν κοινωνικὴν συμβίωσιν, ἢ δύναιμις τοῦ ἰσχυροῦ, ἢ βασιλεία τῆς ἀδικίας, ἢ ὑποδούλωσις πάσης συνειδήσεως, ἢ ἀθέτησις παντὸς ἀστυκοῦ καὶ ἠθικοῦ νόμου. Καὶ τῶν κινδύνων τούτων τὰ προανακρούσματα ἐπιφαίνονται ἤδη καὶ προχωροῦσι καὶ ἀπειλοῦσι πλῆρες ἠθικὴν καὶ κοινωνικὸν ναυάγιον, ἐὰν ἰσχυροὶ παλαισταὶ δὲν κατέλθωσιν εἰς τὴν πάλιν, ὅπως ἀποκρούσωσιν ἀπὸ τὴν γῆν παντὸς γενναίου καὶ ἰδεώδους φρονήματος τὰς ἀποτροπαλοὺς τῶν βεβήρων τοῦ πολιτισμοῦ διδασκαλίαν.

Εἶνε καιρὸς νὰ εἰπωμεν εἰς τοὺς ἰατροὺς καὶ βιολόγους καὶ φυσιοδίφας πάσης τάξεως ὅτι παραλογίζονται ἀξιοῦντες νὰ μᾶς διδάξωσι διὰ μόνης τῆς ἐπιστήμης τῶν σωμάτων τὴν ὀρθότητῃ ἢ πλημμελίαν τῶν θερησκευτικῶν μας πεποιθήσεων, ἢ νὰ λύσωσι διὰ τῆς χημικῆς ἀνα-

λύσεως ἢ διὰ τῆς διαμέτρης τῶν παθολόγων καὶ τῶν παραδοξολογιῶν τῶν φρενολόγων πάντα τὰ φιλοσοφικὰ καὶ κοινωνικὰ καὶ ἠθικὰ ζητήματα. Καὶ ἐγὼ ἔχω τὸ καθῆκον, ἔλεγεν ὁ ἀείμνηστος Κλαύδιος Βερνάρδος, νὰ μορφώσω ἰδέας καὶ πεποιθήσεις ἐπὶ τῶν ὑψίστων καὶ μεταφυσικῶν ζητημάτων, ἀλλὰ τὴν λύσιν αὐτῶν δὲν δύναμαι νὰ ἐκζητήσω ἐντὸς τοῦ ἀνατομικοῦ ἢ τοῦ φυσιολογικοῦ μου σπουδαστηρίου, οὐδ' ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ διδάξω αὐτὰς ἐπ' ὀνόματι τῆς φυσιολογικῆς καὶ πειραματικῆς ἐπιστήμης.

Καιρὸς εἶνε ν' ἀντιτείνωμεν εἰς τοὺς λόγους τῶν μαθητῶν καὶ ἐρασιτεχνῶν τοῦς λόγους καὶ τὰς ὁμολογίας καὶ αὐτῶν εἰ τῶν παρασυρθέντων ἀπὸ τῆς ἐπαγγελίας τῶν ὑλοδοξούντων — τοῦ Ἐρνέστου Ρενὰν λέγοντος, «οὐδὲν ἐπὶ τῶν αἰώνων προβλημάτων γνωρίζω περισσότερον τοῦ ἀνθρωποκόλου» — τοῦ Ζουφροῦ ἀπομακρυνθέντος ἐκ τῆν ἀποκαλυφθείσαν ἀλήθειαν μετὰ εἰκοσι δὲ ἑτῶν φιλοσοφικῆς ἐρευνας καὶ περιδοξῶν καθηγεσίαν ὁμολογῆσαντα ὅτι οὐδὲν ἠκρίβωσεν οὐδ' ἔμαθεν ἀνώταρον καὶ ἀσφαλέςτερον ἀπὸ τὴν φιλοσοφίαν, ἐξ ὅσων ἐδιδάχθη διὰ τῆς κατηχήσεως κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ βίου του — τοῦ Ἀλφρέδου Μυσσὲ καταρωμένου τὴν διασαλεύσασαν τὰς πεποιθήσεις του ὑλιστικὴν ἐπιστήμην χωρὶς νὰ ἀντικαταστήσῃ εἰς τὴν καρδίαν του ἄλλην τινα πεποιθήσιν ἢ νὰ παραστήσῃ εἰς τὸν νοῦν του ἀλήθειαν τινα — τοῦ ἰσχυροτέρου φιλοσοφικοῦ πνεύματος τοῦ καθ' ἡμῶς αἰῶνος, Maine de Biran, περιπλανηθέντος καθ' ὅλον τὸν βίον μεταξὺ τῶν διαφόρων φιλοσοφικῶν συστημάτων, γράψαντος δὲ ἐν τῷ δημοσιευθέντι μετὰ τὸν θάνατόν του ἡμερολογίῳ, ὅτι ἡ καρδία του ἐπληρώθη καὶ ὁ νοῦς λιανοποιήθη ἐπὶ τῇ ἀκυδοχῇ τῆς χριστιανικῆς φιλοσοφίας.

Ὡς πρὸς τὰς φαντασμαγορίας δὲ καὶ τὰ δόγματα τῶν ψυχώσεων καὶ νευροπάθεισεων, τὰ προτεινόμενα ἡμῖν πρὸς διαμύρφωσιν τῶν ἡμετέρων πεποιθήσεων περὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἡμῶν ὑπάρξεως καὶ ζωῆς καὶ περὶ τοῦ πνευματικοῦ ἡμῶν βίου, εἶνε καιρὸς νὰ εἰπωμεν καθρησὶν καὶ ν' ἀποδείξωμεν περιφανῶς, ὅτι ἡ νοσολογικὴ ἐπιστήμη, ἀναρμοδιὰ πρὸς συζητήσιν ὑπεροργανισμῶν ζητημάτων καὶ διατελοῦσα εἰς ἀτελή καὶ νηπιώδη κατάστασιν περὶ τὴν αἰτιολογίαν καὶ διάγνωσιν τῶν ἐγκεφαλι-

κων φαινομένων και φρενικων νοσημάτων, οδηγεί εις οικτρὰς αποπλανήσεις τους λαμβάνοντας αυτήν ως οδηγόν κατά την μελέτην των νοσητικων και ήθικων και θρησκευτικων γεγονότων και συναισθημάτων. Διότι οι μεγάλοι διδάσκαλοι και έρμηνευται των παθολογικων και φυσιολογικων επιστημών θα μάς διδάξωσι κατά τὰς έπομένους διασκέψεις τὸς ἐξῆς ἀληθείας.

« Η έννομία ὀλίγα γινώσκει περὶ τῆς συσκευῆς τοῦ ἐγκεφάλου ἢ φυσιολογία γινώσκει ὀλιγώτερα περὶ τῶν λειτουργιῶν αὐτοῦ ἢ δὲ παθολογικὴ ψυχολογία οὐδὲν ἠκρίβωσε περὶ τῶν αἰτίων καὶ τῆς φύσεως τῶν φρενικῶν νοσημάτων. »

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ—ΘΡΗΣΚΕΙΑ

A.

Ύψαρχε εις τὴν ἀνθρωπότητά τι, τὸ ὁποῖον ἀνευ ἀμφιβολίας εἶνε τὸ ἁραιότερον, τὸ προσφιλέστερον, τὸ γλυκύτερον, τὸ ἐκυστικώτερον μεταξὺ πάντων. Μετὰ τὴν θρησκείαν, τὸ γλυκύτερον, τὸ ἁραιότερον, τὸ διὰ τὴν ἀνθρωπότητα ἐκυστικώτερον εἶναι τοῦτο, ἡ οἰκογένεια ἢ οἰκογένεια, ἥτις εἶνε ἡ δύναμις ἢ κινήσις τὸ κοινωνικὸν σῶμα, αὕτη ἔκαστος ἐν τῇ κοινῇ τὴν λειτουργίαν, ἣν ἡ καρδία ἐπιληροῖ ἐν τῇ ἀτόμῳ.

Ἐκ τῆς οἰκογενείας γεννῶνται τῆς πατρὸς ἢ τῆς μητρός, τὸ μεγαλεῖον, ἡ εὐδαιμονία. Ἡ οἰκογένεια δίδει εἰς τὸ ἔθνος τὴν ζωικότητα καὶ προοπανομιάζει τὰς εἰς τὴν ὑπερέκτασιν αὐτῶν δυνάμεις. Ἄν εἶνε κατὰ πάντα ἀκριβὲς τὸ πιστεύειν ὅτι οἱ τῆς πατρὸς ὑπαρξασίαι μορφῶνται ἐν τοῖς στρατώσιν ἢ ἐν τοῖς πεδίοις τῶν μαχῶν. Οἱ τοὶ λαμβάνουσι τὴν πρώτην μόρφωσιν ἐν τοῖς κόλποις τῆς οἰκογενείας, ἐν ἣ ὁ ἄνθρωπος μενθάνει τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου, ἐξ ὧν ἀντικεῖ τὴν δύναμιν τῆς ἰδίας ἀξίας. Τί θὰ ἀφίλουν τὰ στρατιωτικὰ γυμνάσματα καὶ αἱ δοκιμαὶ τῶν πεδίων, ἂν ἡ οἰκογένεια δὲν ἐμόρφωσεν εἰμὴ μαλθακούς καὶ δὲν ἀνέρεφεν εἰμὴ δειλοὺς καὶ ἀνένδρους;

Ἔχομεν ἴθρυμα, ὅπερ εἶνε ἡ βίσις, τὸ θεμέλιον καὶ ἡ ἀνάπτυξις πάσης προόδου κοινωνικῆς τοῦτο εἶνε τεθεμελιωμένον ὑπὸ χειρὸς διδασκάλου ἀνεπερβλήτου, ὅστις εἶνε ὁ θεὸς αὐτὸς καὶ ὅστις ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ τὸ ἴδρυνε καὶ τὸ ἠλόγησεν. Εἶνε τοῦτο καθῆκον θεμελιώδες, διότι, ἂν τις τὸ προσβῆλῃ, ἐμίσως αἰετταί καὶ ἐκ βέβηρον κρημνίζεται τὴ κοινωνικὴν οἰκοδόμημα. Τὸ ἔργον καθῆκον τῆς οἰκογενείας, ἰδοὺ τὸ ἴδρυμα τοῦτο.

Πατὴρ καὶ οἰκογένεια εἶνε στενῶς συνδεδεμένοι, ἡ ἐνέρι εἰσχωρεῖ ἐν τῇ ἐτέρῳ, αἱ πρόοδοι καὶ ἡ παρακμὴ τῆς μίαι εἶνε αἱ πρόοδοι καὶ ἡ παρακμὴ τῆς ἄλλης. Οἱ μεγάλοι ποιηταί, οἱ μεγάλοι ῥήτορες, οἱ μεγάλοι

ἀριστοτέχναι, ἔβαιναν ἐν τῇ οἰκογενείῳ. Διὰ τὸ δοῦν μεγάλου, δὲν ἀρκεῖ τὸ ἔχειν τὰ στοιχεῖα διὰ τὴν ἀνωτάτην δάδα τῆς ἐπιστήμης, τῆς τέχνης, τῆς ἀρετῆς τὰ στοιχεῖα ταῦτα πρέπει ἢ ἀνάφῃ ἢ οἰκογένειῳ.

Χρειαζεται καλὸς πατήρ καὶ καλὴ μήτηρ, ἕνα γενεθίαι τις βλαστὰς χάριτας τῆς ἀρετῆς καὶ εἰσπνεύσῃ τὴν εὐδοκίαν τῆς οἰκιακῆς ζωῆς. Ὅστις ἔμαθεν ἐπὶ τῶν γονέων τῆς καλῆς καὶ εὐσεβοδς μητρός τοὺς νόμους τοῦ τιμίου καὶ τοῦ ἀληθοῦς δὲν θὰ διαθέσῃ παρὲ τὴν κοίτην, τὴν τέχνην ἢ τὸν λόγον εἰς ὑπερησείαν τῆς κονησίας.

Εἰς καλὸς ἀρχηγὸς στρατοῦ ἐγεννήθη ἐκ μίαι γενεαίας μητρός. Ἐν τῇ οἰκογενείῳ μορφῶνται οἱ μεγάλοι ἄγιοι, γενεαίαι δὲ οἱ μεγάλοι ἔγιοι ἔχον ἄγιαι μητέρας.

Ἡ οἰκογένεια μορφῶνει τοὺς νομοθέτας. Συνάξατε ἑατὸν ἢ τρεῖς ἑκατὸν νομοθέτας ἢ ἑκατόμβας δὲν ἀρκεῖ. Ἐὰν ἦνε κακαί, κακοὺς θὰ νομοθετήσῃαι νόμους. Οἱ ἀγαθοὶ νομοθέται προετοιμάζονται ἐν τῇ οἰκογενείῳ ὅπου ἐκπαιδεύονται ὁ κορυφαῖος νόμος τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἁρμονίας. Αὐταί θὰ θέσῃαι κολοὺς νόμους. Βασιλεὺς ἢ παρόδρος δημοκρατίας ἢ ὁσισιδήποτα ἀρχηγὸς κυβερνήσεως, θὰ εἶνε ἀγαθὸς κυβερνήτης, ἔαν ἦνε υἱὸς ἐναρέτου μητρός. Εἶνε παράδειγμα, ἅπερ εὐρέσκετε ἀπειράτως ἐν τῇ ἱστορίῳ.

Ἄλλο τι, ὅπερ πολὺτιμον ἀκόμη μορφῶνται ἐν τῇ οἰκογενείῳ, εἶνε ὁ πατριωτισμὸς. Ὁ πατριωτισμὸς, αὐτὸ τὸ ἔχον μετὰ τῶν ἀνθρωπίνων αἰσθημάτων, δὲ τὸ πᾶλλαι ἢ καρδία ὅπερ τῆς πατρὸς, ὅπερ θεομαίνει τὴν ἡρωϊσμὸν τῶν λαῶν, ἐν τῷ οἴκῳ εὐδύσκει καὶ τὴν καταγωγήν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν. Ἄλλὰ σήμερον ἐν ταῖς ἑταιρικαῖς θεωρίαις, ἐν ταῖς ἀνθρωπίναις οὐρανοῖαι, παραμελεῖται ἡ οἰκογένεια, ἥτις εἶνε ὁ στῆλος καὶ ἡ ζωὴ τῆς κοινωνικῆς τάξεως καὶ τῆς πατρὸς.

Ἡ ἔνωσις ἐν τῇ εὐτυχίῳ τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς πατρὸς ἐξηγεῖται ἐνκόλως, διότι ἀμφοτέραι ἔχουσι ἀνάγκην τῶν ἰδίων ἀρετῶν, τῶν αὐτῶν νόμων. Ἐν τῇ οἰκογενείῳ μορφῶνται ὁ ἄνθρωπος, ἐν αὐτῇ μενθάνει τὰ καθήκοντα, αἰετα τὸν συνδέσῃαι πρὸς τὴν πατρίδα. Ὅταν ἀπὸ τῆς οἰκογενείας ἀποδράσῃ τὸ ἑαυτῆς πνεῦμα, πρὸ πλέον ὁ ἄνθρωπος θὰ δουηθῇ ἢ εὐρη τὴν γενναϊότητα τοῦ χακατηρός, τὴν ἀγαθότητα τῆς καρδίας, τὴν σταθιρότητα τῆς θελήσεως;

Τὰ γεγονότα δεικνύουσι ἡμῖν τί γίνονται. ἔσονται αἱ γενεαί, αἰετινες ἐξέχονται ἐξ οἰκογενειῶν ἐνενενηρισμένων, ἐξ οἰκογενειῶν, ἀφ' ὧν δυστυχῶς ἐξωλώθη ἢ ἀγισιότη. ἰδέαι τοῦ θεοῦ, καὶ τὸν Κύριον, τὸν δημιουργὸν τοῦ ἀφρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ἀντικατέστησῃ ἢ τοφλῇ βλῆ. Ὅταν ἡ οἰκογένεια δὲν ἔχῃ πλέον ἀνθρώπους, πῶς τότε ἡ πατρίαι θὰ ἔχῃ πολιτας;

Ἄλλ' ἡ ἄγιαι ζωὴ τῆς οἰκογενείας βίαιιν ἔχει ἀναγκαίαν τὴν θρησκείαν. Πᾶς, ὅστις ἠθέλε βεβαίωσῃ καὶ ἀσφαλέσῃ τὴν οἰκογένειαν ἀπάνω ἀρχῆς ἄλλης, ὁ ταυτοῦς ἠθέλεν ἐξασθενήσῃ καὶ καταστρέφῃ αὐτὴν καὶ ἠθέλε θέσῃ εἰς κίνδυνον μέγαν τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον τῆς κοινωνίας.

Σήμερον ὅμως τῆς οἰκογενείας ἐπαπειλεῖται καὶ προσιβάλλεται τὴν ἡ βίαιιν. Ἐναντίον αὐτῆς ἐπεεργεργεται ἀόμοια ἀνάστασις καὶ κτηνήθη καὶ ἀπὸ τοῦ μετῆπου αὐτῆς ἡθοιοι ἢ ἀφαιρέσουσι τὸ διαθήμα τῆς ἐθνησίας καὶ τῆς δόξης.

(Ἐκ τοῦ Ἴταλινοῦ)

ΣΕΒ. ΝΙΚΟΚΑΒΟΥΡΑΣ
ἀρχιμανδρεύτης

Ἡ ΠΡΟΤΙΤΗΣ ΕΙΝΕ ΑΝΑΓΚΗ ΝΑ ΓΙΝῆ ΠΑΡ' ΗΜΙΝ

Ἡ ἠθικὴ καὶ κοινωνικὴ ἡμῶν κατάστασις ἔχει καλῶς; Ἀμφισβάλλομεν ἂν ὑπάρχῃ καὶ εἰς μένος τολμῶν ἢ δώσῃ εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο καταφατικὴν ἀπάντησιν.

Μὴ ἔχοντες καλῶς πρέπει πάντοτε νὰ ἔχομεν κακῶς; Ἀμφισβάλλομεν ἂν δυνατὸν καὶ εἰς μένος, ὅπως δῆλῃται ἄνθρωπος, νὰ εὐρεθῇ, ὅστις εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο νὰ μὴ δώσῃ ἀρνητικὴν ἀπάντησιν.

Ἄν ἀ γ κ η ν ἢ ἀ δι ο ρ θ ω θ ῶ μ ε ν, ἰδοὺ ἡ κωνηγή, ἥτις ἀκούεται ἀπὸ πάσης γωνίας τῆς Ἑλλάδος.

Πῶς ὅμως θὰ διορθωθῇ ἡ νοσηρὰ ἠθικὴ καὶ κοινωνικὴ ἡμῶν κατάστασις; Τίνα τὰ μέσα, δι' ὧν θέλομεν δουηθῇ ἢ ἐπιτύχωμεν τὴν θεραπειάν αὐτῆς;

Τὰ μέσα ταῦτα εἶνε βεβαίως πολλὰ καὶ ποικίλα. Ἐν παραδείγματι, λερεῖς καλοί, ἐπίσκοποι καλοί, διδάσκαλοι καλοί, καὶ καλοὶ γονεῖς, εἶνε τῶσα ἔργα, τὰ ὁποῖα συντείνουσι εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀνορθῶσιν.

Ἔχομεν ὅμως ἡμῖς αὐτοὺς τοὺς λερεῖς, τοὺς ἐπισκόπους, τοὺς διδασκάλους, τοὺς γονεῖς; Ἄστυχῶς, ἀνεξαρτήτως ἐξαιρέσεων τινῶν, αἰετινες οὐδὲν ἰσχύουσι κατὰ τοῦ κανόνος, ὅπως ὀλίγα σταγόνες γλυκῆς ὑδατος οὐδὲν ἰσχύουσι κατὰ τῶν ἄλμυρῶν ἰδμάτων ἐνὸς ἄκτανου, ἀνεξαρτήτως τῶν ἐξαιρέσεων τούτων, ἢ ἀπάντησις καὶ εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο εἶνε μία, ἀπάντησις ἀρνητικὴ, ὅτι δηλαδὴ ἦ ἐν τοῖς ἔχουμεν.

Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ προσφύρωμεν εἰς μέσον τι δυνάμενον νὰ χρησιμοποιηθῇ ἀπὸ τοῦδε, καὶ διὰ τοῦ ὁποῖου βεθμηθῶν νὰ παρασκευάσωμεν καὶ τὰ ἄλλα ἐκείνα μέσα, διὰ τῆς ἁρμοικῆς συνεργασίας τῶν ἡοίων θέλομεν ἐπιτύχῃ τὴν ἐν γένει ἠθικὴν καὶ κοινωνικὴν ἡμῶν ἀνορθῶσιν.

Τὸ πρῶτον, τὸ ἀρχικὸν τοῦτο μέσον, οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ τὸ κήρυγμα τοῦ θείου λόγου καὶ ἡ διὰ παντὸς νομίμου καὶ ἐλλόγου τρόπου ἀνάπτυξις τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας, καταπολέμησις δὲ τῶν ἐναντιῶν πρὸς αὐτὴν θεωριῶν, ἐνεργουμένη παρ' ἐκείνων, πολλῶν ἢ ὀλίγων

ἀδιάφορον, οὔτινες καὶ πῶστιν ἔχουσι καὶ ἐκυστικὴ πρὸς τοιαύτην ἐργασίαν.

Τὸ μέσον τοῦτο, ἅπερ εἶνε ἔν, δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ ταπεινῆς ἐνεργείας.

Πρῶτον, ἄνδρες κατὰλληλοι, καὶ βίλου καὶ φωτισμῶν ἔχοντες, δύναται νὰ ὀργανώσωσι δημοσία μαθήματα, διὰ τῶν ὁποῖων ἢ ἐναπύσωται αἱ χριστιανικαὶ ἀλήθειαι καὶ αἱ χριστιανικαὶ ἀρεταί ἐν ἀντιπαροβολῇ πρὸς τὰς ἐναντίας κακίας, γινόμενων καὶ φιλοσοφικωτέρων παραδόσεων διὰ τοὺς λογιωτέρους.

Δεύτερον, ἐπειδὴ εἰς ἱεροκήρυξ εἰς ἕνα νομῶν ἐλίμιστα ἢ καὶ οὐδὲν δύναται νὰ κατορθῶσῃ, ἀνάγκη νὰ διορισθῶσι περισσότεροι ἱεροκήρυκες, ἂν τοιοῦτοι ὑπάρχωσι κατὰλληλοι, ἐν ἐναντίῳ δὲ περιπτώσει εἶνε πρέπον νὰ ἐπιτραπῇ εἰς τοὺς ἔχοντας τὴν προθυμίαν καὶ ἐκυστικὴν δύναμιν ὅτι ἔχουσι καὶ τὴν ἐκυστικὴν λαϊκοὺς θεολόγους καὶ μὴ τοιοῦτους. ἐξ ἐπαγγελματος τὸ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ τῆς προτεστυσίας καὶ τῶν ἐπαρχικῶν κήρυγμα, ἔως οὐ ληφθῶσι τὰ ἀπαιτούμενα περὶ κλήρου μέτρα καὶ μορφῶσῃαι ἐφημέριοι, δυνάμενοι νὰ χρησιμεύωσι συγχρότως ὡς ἱεροκήρυκες.

Τρίτον, οἱ ἐκ τῶν ἐχόντων ἐμπέδους χριστιανικῆς πεποιθήσεως δυνάμενοι νὰ δημοσιογραφοῦσιν ὀφείλουσι, συνεταιριζόμενοι, νὰ ἐκδῶσιν ἡμερησίῳ τι φύλλον, με τὴν προθέσιν νὰ ἐκτυπηθῶσιν μόνον ἀρχαί, διὰ τοῦ φύλλον δὲ τοῦτου ἀποφεύγοντες μὲν πῶν ὕτι προσωπικὸν καὶ ἀσχημίζον τὴν δημοσιογραφίαν, προσφύροντες δὲ καὶ ἠθοποιὸν εἰς τὸ δημοσίον βλῆν καὶ ἀνακινῶντες τὰ ζητήματα, διὰ τῶν ὁποῖων θὰ ἐπιτευχθῇ ἡ δικαιοσύνη, ἐκκαιοδευτικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν ἀνορθῶσις, θέλουσι δουηθῇ ἢ συντελέσωσιν εἰς ἐξέρεσιν τοῦ ἠθικοῦ τῶν πολιτῶν φρονήματος καὶ εἰς τὴν καθόλου ἠθικὴν καὶ κοινωνικὴν ἡμῶν ἀνορθῶσιν.

Πᾶσα δὲ ἡ οὐτῶ γινόμενη ἐργασία πρέπει κυρίως νὰ σκοπῇ τὴν ἐμπέδωσιν καὶ διαφώτισιν τῆς ἰδέας ταύτης, ὅτι ὁ χριστιανισμὸς δὲν εἶνε μόνον θρησκεία, ἥτις διὰ τῆς τελειοποιήσεως ἡμῶν κληροδοτεῖ ἡμῖν τὴν αἰωνίαν ζωὴν, ἀλλὰ καὶ σύστημα ὑπὸ τὰς ἀρχαί τοῦ ὁποῖου καὶ αἱ νομοθεσίαι ἐβελτιώθησαν καὶ αἱ ἐπιστημαὶ προήχθησαν καὶ ἡ κοινωνικὴ ἀλληλεγγύη ἐκρατύνθη καὶ ἡ ἐλευθερία ἐκτυπηθῆθη, καὶ διὰ τῶν ἀρχῶν τοῦ ὁποῖου κυρίως θὰ λυθῶσι τὰ ποικίλα κοινωνικὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα ταράττουσι καὶ ἀνακινῶσι σημερον τὸν πεπολιτισμένον κόσμον, θὰ ἐπιτευχθῇ ὃ ἢ ἐν εἰρήνῃ εὐημερία καὶ πρόοδος καὶ τῶν ἀτόμων καὶ τῶν κοινωνιῶν καὶ τῶν κρατῶν καὶ βλῆς ἐν γένει τῆς ἀνθρωπότητος.

Ὅσον ὀλίγοι καὶ ἂν εἶνε οἱ δυνάμενοι ὑπὸ τοιαύτην σημαίαν καὶ με τοιοῦτο πρόγραμμα

να συνεργασθῶσιν, εἶνε πάντοτε ἀρκετοί, διότι εἰς ὅτι αὐτοὶ δὲν ἀρκοῦσιν ἀρκεῖ ἡ θεία χάρις καὶ δύναμις, ἥτις ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. Παρηγορήσατε τὴν μάλλον ἀνώμαλον καὶ τεταραγμένην ψυχὴν. Πρὸς τῶν ἀρμονικῶν φθόγγων μιᾶς γλυκείας φωνῆς ἢ ἐνὸς μουσικοῦ ὄργανου καταπραῖνεται καὶ αὐτὴ ἡρόμα καὶ συγκινεῖται, ἐνθὺ δὲ τὰ πάθη τῆς ὑποχωροῦσι καὶ καταβάλλονται, ἐκ τοῦ βάρους αὐτῆς ἀνέρχονται τόνοι ἐπίσης ἀρμονικοί. Πῶς τοῦτο; Διότι ἡ ψυχὴ εἶνε φύσει τοιαύτη, ὥστε νὰ συγκινηταὶ ὑπὸ τῆς ἀρμονίας, εὐρισκομένη δ' ἀπέναντί τῆς ἔλκεται πρὸς αὐτὴν ὑπὸ δυνάμεως ἀκαταμάχητου καὶ γίνεται ἐν μετ' αὐτῆς. Τοιοῦτόπως καὶ τὸ χριστιανικὸν κήρυγμα, προσηκόντως ἐνεργούμενον, εἶνε τοιοῦτο, ὥστε ἀνακουφίζεται εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπινου πενόμετος καὶ τῆς ἀνθρώπινης καρδίας, γεννῶν δ' ἐντὸς αὐτῶν τὴν πίστιν, τὴν ἐλπίδα, τὴν ἀγάπην, ἐπανακαθεῖ τὸν ἄνθρωπον καὶ εἰρηνεύει αὐτόν, οὕτω δ' ἐντὸς αὐτοῦ ἐμπεδύεται ἡ πεποιθήσις ὅτι ὁ χριστιανισμὸς εἶνε τὸ φῶς του, ὁ ἄρτος του, ἡ ἀρμονία του, ἡ ξανὴ του.

Εἰς τὴν θείαν χάριν ἀπ' ἐνός, καὶ ἀπ' ἑτέρου εἰς τὴν στενὴν ταύτην οἰκειότητα καὶ σχέσιν τοῦ χριστιανισμοῦ μετὰ τῶν ποιικίλων δυνάμεων καὶ ἐφέσεων τοῦ ἀνθρώπου, εὐρισκουσῶν ἐν αὐτῷ τὸ πλήρωμα καὶ τὸ ἀγαθὸν τῶν, ὑπελείπεται ἢ δὲ ὀλιγίστων ἀνθρώπων γιγαντιαία καὶ θαυμαστὴ πρόδοσις τῆς νέας κτίσεως ἐν μίᾳ νόσῳ βλάσῃ ἐξαχρησμένου καὶ πολεμίου, καὶ ὁ τελικὸς κατὰ τοῦ ἔθιμου θρόμβος αὐτῆς. Οὐδέμια λοιπὸν ἀμφιβολία ὅτι τὸ αὐτὸ μέσον ἀνάγκη καὶ παρ' ἡμῶν τῶν προωτίστως νὰ ἐφαρμοσθῇ, ἐπειδὴ δι' αὐτοῦ θὰ παρασκευάσωμεν ὅχι μετὰ μακρῶν καὶ διδασκάλους καὶ ἱερεῖς καὶ γονεῖς ἀξιόους τοῦ προορισμοῦ τῶν, καὶ θὰ ἐπιτύχωμεν διὰ ταχυτέρας χριστιανικῆς μορφώσεως τῆς δημοσίας γνώμης τὴν ταχύτεραν ἠθικὴν ἡμῶν καὶ κοινωνικὴν ἀνάρθωσιν.

Ἡ ἐπιείκεια

Ἡ ἐπιείκεια εἶνε ἀρετὴ καὶ ἀρετὴ, δυνάμει τῆς ὁποίας συγχωροῦμεν εἰς τινα, ἐν μέρει ἢ καθόλου, παραλείψιν αὐτοῦ ἢ πράξιν παρὰ τὸ πρόπον καὶ δίκαιον. Ἔβρισέ τις ἡμᾶς ἡμεῖς δὲν τὸν ἀνθυβρίζομεν, δὲν τὸν καταγγέλλομεν, ἀλλὰ τὸν συγχωροῦμεν ἰδοὺ ἐπιείκεια. Δὲν ἠδυνήθη τις νὰ πληρώσῃ τὴν πρὸς ἡμᾶς ὀφειλὴν του ἡμεῖς δὲν ἠγανακτῆσαμεν. Δὲν προσεφύγομεν εἰς τὰ δικαστήρια ἐναντίον του, ἀλλ' ἀπεπασιδίσταμεν νὰ περιμείνωμεν ἢ καὶ τῷ ἐκάρμαμεν ἄφεσιν τοῦ χρέους του καὶ τοῦτο ἐπιείκεια.

Ἐν πρώτης ὄψεως ἡ ἐπιείκεια φαίνεται ἐναντία πρὸς τὴν δικαιοσύνην. Αὐτὴ προσβλέπει αὐστηρὰ τὸν ἀδικούντα ἐκείνη ἔχει τὰ βλέμματα συμπάθη. Ἡ μὲν ἔχει σύμβολον κατὰ τοῦ παρανομοῦτος τὴν ἐκδικησιν, ἡ δὲ ἔχει σύμβολον τὸν ἔλεον. Ἡ δικαιοσύνη τιμωρεῖ ἢ ἐπιείκεια συγχωρεῖ.

Καὶ ὅμως ἡ ἐπιείκεια δὲν εἶνε ἐναντία πρὸς τὴν δικαιοσύνην. Εἶνε διακεκριμένη αὐτῆς, ἀλλ' ὅχι πολεμία πρὸς αὐτήν. Εἶνε συμπάρουδος μετ' αὐτῆς, ἀλλ' ὅχι ἀντιζήλος αὐτῆς. Δικαιοσύνη καὶ ἐπιείκεια, ἐπιείκεια καὶ δικαιοσύνη δὲν εἶνε ἐχθραὶ, εἶνε ἀδελφαί. Συμπληροῦνται καὶ ἐξωραΐζονται ἀμοιβαίως τούτο μάλιστα ἀλλὰ δὲν ἀναίρει οὐδ' ἀκρωτηριάζει ἢ μία τὴν ἄλλην.

Αἱ ἀρεταὶ εἶνε πολλαὶ καὶ ποιικίαι, ἔχουσι δὲ πολλὰ καὶ ποικίλια τ' ἀγαθὰ. Ἄλλ' ἡ μεγαλύτερα ἀρετὴ τῶν ἀρετῶν εἶνε αὐτὴ, ὅτι ἀρετὴ εἶνε ὅχι τόσον καθ' ἑαυτῆς, ὅσον διὰ τῆς ἀμοιβαίας ἐνεργείας. Ἐκάστη ἀρετὴ, ὅπως ἦνε τοιαύτη, ἀπαιτεῖ συνήθησιν τὴν μετ' αὐτῆς ὄρασιν καὶ ἄλλης ἀρετῆς. Ἀρετὴ μωμονωμένη κατανατῆ νὰ ἦνε κακία.

Ἡ σοβαρότης διὰ τὸν ἄνδρα εἶνε ἀρετὴ χωρῖσον ὅμως αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἐβρόδτητος καταντῆ σκαϊότης. Ἡ φειδῶ εἶνε ἀρετὴ χωρῖσον ὅμως αὐτὴν ἀπὸ τῆς φιλανθρωπίας καταντῆ φιλαργυρία. Χάρισον καὶ ἀπὸ τῆς δικαιοσύνης τὴν ἐπιείκειαν εἰς πολλὰς περιστάσεις ἢ δικαιοσύνη θὰ καταντῆσι ἄμωτης.

Ἐλέχθη ὅτι τὸ δίκαιον εἶνε ἡ ψυχὴ καὶ ὁ συνεικτικὸς δεσμὸς τῆς κοινωνίας. Πολὺ ἀληθές. Ἄλλ' ἐπίσης ἀληθές ὅτι καὶ ἡ δικαιοσύνη μόνη ἄνευ τῆς ἐπιείκειας δὲν ἐπαρκεῖ πρὸς τὴν ἀρμονίαν τῆς κοινωνίας καὶ τὴν ἐν αὐτῇ πραγματοποιήσιν τοῦ ἀνθρώπινου προορισμοῦ.

Τυτὸς εἶπον ὅτι ἡ ἐπιείκεια προσιδιάζει εἰς τὰς μικρὰς καὶ ἀσθενεῖς ψυχὰς. Οὐδωμῶς! Ἡ ἐπιείκεια εἶνε ἀρετὴ τῶν μεγάλων καὶ εὐγενῶν ψυχῶν. Ἡ ἐπιείκεια παραβλέπουσα, συμπέσχουσα, συγχωροῦσα, προὑποδέτει κρᾶτος τῆς ψυχῆς ἐπὶ τῶν ὀργῶν καὶ τῶν παθῶν τῆς, ἀκατάργησιν καὶ αὐτοθυσίαν, ὡς τοιαύτη δὲ δὲν μαρτυρεῖ ἀσθένειαν, ἀλλ' ἰσχὺν καὶ μεγαλείον.

Ἐὰν ἡ ἐπιείκεια αὐτὴ ἐβασίλευε μετὰ τῶν ἀνθρώπων, πόσαι ξριδες καὶ μάχαι καὶ ἐγκλήματα καὶ δυστυχήματα θὰ προελαμβάνοντο, πόσα μίσση θὰ ἐκομῶντο, πόσα δάκρυα καὶ στεναγμοὶ θὰ ἔλεγον, πόση δ' ἀγάπη θὰ συνήθωνεν ἐν ἀρμονίᾳ τοὺς ἀνθρώπους! Ἄλλ' ἡ ἐπιείκεια εἶνε ἀρετὴ βλαστάνουσα μόνον ὀπου ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον καὶ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεόν, ἐνόςθω δὲ μὲς διαίρωσι τὰ μίσση ἢ μὲς χωρίζῃ ἢ ἀδιαφορία καὶ κλειώμεν τὰ ὅτι πρὸς τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ, οὐχὶ ἡ ἐπιείκεια, ἀλλ' ἡ

σκληρότης καὶ ἡ ἐκδίκησις θὰ εἶνε ὁ νόμος τῶν πρὸς ἀλλήλους σχέσεων ἡμῶν.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ πραγματοποιήσας καὶ διδάξας κατὰ τὸν βίον του πᾶσαν ἀρετὴν, ἐδίδαξε πρὸς ἡμᾶς καὶ ἐπραγματοποίησεν αὐτὸς τὸ ἰδεώδες τῆς ἐπιείκειας. Ὅτε ἐφώνη «ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθρούς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισούντας ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεάζοντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς» ὅτε πρὸς τὸν Πέτρον ἐρωτᾶντα αὐτὸν «Κύριε, ποσάκις ἠμαρτήσῃ εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἐπτάκις;» ὁ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο «οὐ λέγω σοι ἕως ἐπτά, ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἐπτά» ὅτε πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας τι κατ' αὐτὸν ἐπερεῖ νὰ πάθῃ ἢ ἐπ' αὐτοφύρῳ καταληφθεῖσα μοιχευομένη, ἔλεγεν «ὁ ἀναμάρτητος ὑμῶν πρῶτος τὸν λίθον ἐπ' αὐτὴν βαλέτω», πρὸς τὴν ἰδίαν δ' ἐπέλεγεν «οὐδὲ ἐγὼ σε κατακρίνω» πορεύου καὶ μηκέτι ἁμάρτανε» ὅτε συνεβούλευε νὰ παρακαλῶμεν προσευχόμενοι τὸν Θεόν, ὅπως ἀφήσῃ ἡμῶν τὰ παραπτώματα ἡμῶν, «ὅς καὶ ἡμεῖς ἀφίμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν» ὅτε, ἀγαπῶν ἡμᾶς καὶ παρὰ πάντα ἡμῶν τὰ ἡμαρτήματα, ἔχων χάριν ἡμῶν τὸ αἷμά του καὶ τοῦ σταυροῦ, ὁ Ἰησοῦς καθίστατο τὸ πρότυπον τῆς ἐπιείκειας, ἐδίδασκε δὲ καὶ συνίστα αὐτὴν καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ πρὸς ἡμᾶς.

Τῆς ἐπιείκειας ταύτης προμαχῶν διηγῆθη ποτὲ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὅτι βασιλεύς τις εἰς δοῦλον αὐτοῦ, ὀφειλέτην πρὸς αὐτὸν μισθὸν ταλάντων, παρακαλέσαστα δ' αὐτόν νὰ μακροθυμήσῃ, σπλαγχνισθεῖς, ἀφῆκε τὸ δάνειον αὐτῷ. Ὁ δοῦλος αὐτός ὅμως, ἔχων νὰ λαμβάνῃ παρὰ συνδούλου του ἑκατὸν δηνάρια, κωφεύων εἰς τὰς παρακλήσεις του μὴ ἔχοντος νὰ πληρώσῃ καὶ ζητοῦντος τὴν παραχώρησιν νέας προθεσμίας, ἐπαντῶν δὲ σκαῖως εἰς ἐκείτην παράκλησιν του «ἀπόδος μοι ὅτι ὀφείλεις», τὸν ἔβαλε τέλος εἰς τὴν φυλακὴν. Ἀλλὰ τότε, μαθὼν τὸ πρᾶγμα ὁ βασιλεὺς καὶ κύριος αὐτοῦ καὶ προσκαλεσάμενος, λέγει αὐτῷ «δοῦλε πονηρὸς, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφήκα σοι, ἐπεὶ παρεκάλεισάς με, οὐκ εἶδες καὶ σὲ ἐλέησαι τὸν συνδούλον σου, ὡς καὶ ἐγὼ σε ἠλέησα; καὶ ὀργισθεῖς ὁ κύριος αὐτοῦ παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς, ἕως οὗ ἀποδῶ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ. Οὕτω, προσέθηκεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος ποιήσει ἡμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἐκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ὑπὸ τῶν κερθῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα αὐτῶν». (Ματθ. Κεφ. ΙΗ')

Τοιοῦτόπως ὁ Ἰησοῦς τὴν ἐπιείκειαν δὲν ἐθεώρησε μόνον ὡς ἀρετὴν τελειοποιούσαν τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ὡς ἀρετὴν σώζουσαν αὐτόν, κατὰ τοῦ ἀθετοῦτος δ' αὐτὴν ἠκέλησε τὴν φοβερωτάτην τῶν ἀπειλῶν, τὴν ἐλλείψιν οὐκτου καὶ

ἐπιείκειας πρὸς αὐτόν ἐκ μέρους τοῦ ἐπουρανίου Αὐτοῦ Πατρός.

Ὁ στολισμὸς τῶν γυναικῶν

Ὁ Θεός, ὁ δημιουργήσας τὴν φύσιν, ἐδημιούργησε καὶ τὸ ἐν τῇ φύσει ὄρατον, θέσας δ' ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν τὸ συναίσθημα τοῦ καλοῦ ἐποίησεν ἡμᾶς τοιοῦτους, ὥστε ν' ἀγαπῶμεν αὐτό.

Ἄλλ' ἡ πρὸς τὸ ὄρατον κλίσις καὶ ἀγάπη δὲν πρέκει ποτὲ νὰ λαμβάνῃ τὴν ἰσχύν καὶ τὰς διαστάσεις πάθους ἐν ἡμῖν, οὐδέποτε δ' ἐπιτρέπεται εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τῆς ἠθικῆς νὰ θυσιάσωμεν εἰς αὐτὸ τὰ δικαιώματα, τὰ ὁποῖα ἐπὶ τῆς ἠθικῆς ἡμῶν φύσεως ἔχουσι ἢ σφραγισμένη, ἢ χρηστότης, ἢ αἰδώς.

Τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην ὀφείλουσι καὶ οἱ ἄνδρες νὰ ἔχουσι ἐπ' ὅψιν, ἀλλὰ μάλιστα αἱ γυναῖκες. Καλαισθητικώτεροι αὐταὶ καὶ αισθηματικώτεροι τῶν ἀνδρῶν, καταλαμβάνονται ἐνίοτε ὑπὸ ἐμπαθοῦς πρὸς καλλωπισμὸν μονομηνίας, τόσου, ὥστε ἐνδυμασία καὶ κόμμωσις εἶνε ὁ ἕξων τοῦ βίου καὶ ὁ κόσμος τῶν πύθων καὶ τῶν δυνέων αὐτῶν.

Βεβαίως τὸ ζήτημα τοῦ ἐνδύσεσθαι καὶ κοσμεῖσθαι εἶνε ὑπὸ τινα ἐποψιν ζήτημα σ χ ε τ ι κ ο υ. Ἐνδυμασία καὶ στολισμὸς ἀνδρῶν νεάνιδος δὲν ἁρμόζει εἰς γράταν νοδόν. Ἐνδυμα καὶ στολισμὸς νύμφης ἢ γυναικός, ἥτις ἄλλυπον διάγει βίον, ἀπῆδει εἰς γυναῖκα χήραν καὶ μητέρα ὀρφανῶν ὅτι δὲ εἶνε πολυτέλεια ἀσύγγνωστος εἰς τὴν μὴ διαθέτουσαν ἀνάλογα ὄλικὰ μέσα, εἶνε τι μὴ ἀπαγορευόμενον εἰς γυναῖκα κλουσίαν, διαθέτουσαν πόρους ἐπαρκεῖς.

Ἐπάρχει ὅμως καὶ ἕτερα ἢ π ο λ υ τ ο ς ὄψεις τοῦ ζητήματος, καθ' ἣν δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὴν γυναῖκα, οὐκ ὀφείλει κοινωνικῆς τάξεως καὶ οἰκονομικῆς καταστάσεως καὶ ἂν ἦνε, νὰ καλλωπίζηται ἀσέμνως ἢ νὰ καθιστῆ ἑαυτὴν πλεγγύνα, θέτουσα σκοπὸν τοῦ βίου τῆς τὴν καλλωπισμὸν.

Ἄν εἰμεθα οὕτω ταρτοῦποι, οὕτε σκαῖοι καὶ ἀφιλόκαλοι. Ἄλλ' ὁσάκις εἶδομεν γυναῖκας δι' ἐπιτετηδευμένου ἱματισμοῦ ζητοῦσας νὰ ἐ π ι δ ε ἴ ω σ ι καὶ ἐ κ θ ἑ σ ω σ ι τὰς σάρκας τῶν, δὲν ἠδυνήθημεν νὰ μὴ ταλανίσωμεν αὐτὰς καὶ νὰ μὴ ἀπορήσωμεν πρὸ πάντων πῶς τὰς βλέπουσιν οὕτως οἱ γονεῖς τῶν, πῶς ταῖς τὸ ἐπιτρέπουσιν οἱ ἄνδρες τῶν, πῶς τὰς ἀνέχονται οἱ ἀδελφοὶ τῶν. Ὁ δὲ εἶπη τις: «ἀπορεῖτε, καὶ εἶνε τοῦτο δαίγμα ἐλλείψεως πεπολιτισμένης ἀνατροφῆς» ἀλλ' ὁ πολιτισμὸς δὲν δύναται, δὲν ἐπιτρέπεται εἰς αὐτόν νὰ καταπατῇ τοὺς νόμους τῆς σεμνότητος καὶ τῆς αἰδοῦς.

Τὴ δὲ νὰ εἶπη τις περὶ τῆς γυναικός, ἥτις

νομίζει ότι καλλωπισμός τὸ πᾶν; Καὶ τίς λοιπὸν τότε ὁ σκοπὸς τῆς ὑπάρξεως τῶν γυναικῶν, τὰς ὁποίας ἐτραυματίσεν ἡ συμφορὰ καὶ θεωροῦσι μάλιστα πάντα τοῦ σώματος κόσμον, τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἀπόρων νεανίδων, αἵτινες εὐχαριστοῦνται ἂν δύνανται νὰ φέρωσι καθαρὰν τινα μόνον περιβολήν, τῆς ἐγκαταλειμμένης γῆρας, ἥτις σύρει τὰ πεκαλωμένα ῥακὴ τῆς ὑπὸ μίαν μόνον μερίμνην ἀπορροφώμενη, νὰ εὖρη ὀλίγον ἄρτον διὰ τὰ πεινῶντα τέκνα τῆς; Τίς ὁ σκοπὸς τοῦ καλλωπισμοῦ διὰ τὴν δυσειδῆ γυναῖκα, τὴν ὁποίαν καθιστᾷ γελοία, διὰ τὴν ἐφρουτιδωμένην γραῖαν, τὴν ὁποίαν καθιστᾷ μωρὰν καὶ καλίμπαιδα; Καὶ διαν τὸ σῶμα ταφῆ ὑπὸ τὴν γῆν μετὰ τῶν τελευταίων ἐνδυμάτων του, τί ὄφελος τότε ὄλος ὁ καλλωπισμός του, ἂν τὴν ψυχὴν δὲν κοσμήσῃ ὁ σεμνὸς στολισμὸς τῶν ἡθικῶν ἀρετῶν; *Ὅλα γυμνότης αὐτῆς καὶ ὅλα καταδίκη!*

Ταῦτα ἔχων ὑπ' ὄψιν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἔγραψεν, «ἀσάντως καὶ τὰς γυναῖκας (βούλομαι) ἐν καταστολῇ κοσμεῖν μετὰ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης κοσμεῖν ἑαυτάς, μὴ ἐν πλέγμασιν ἢ χρυσῷ ἢ μαργαρίταις ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ, ἀλλὰ δι' ἔργων ἀγαθῶν. (Πρὸς Τιμόθεον Α'. Κεφ. Β'.) Καὶ ὁ Πέτρος, «ἄν» (γυναικῶν) ἔστω οὐχ ὁ ἐξωθεν ἐμπλοκῆς τριχῶν καὶ περιδέσεως χρυσίων ἢ ἐνδύσεως ἱματίων κόσμος· ἀλλ' ὁ κρυπτὸς τῆς καρδίας ἄνθρωπος, ἐν τῷ ἀφθάτῳ τοῦ πρᾶξος καὶ ἡσυχίου πνεύματος, ὅ ἐστιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ πολυτελής». (Πέτρον Ἐπιστολὴ Α'. Κεφ. Γ'.)

Τοὺς λόγους τούτους, χριστιανικὰ νεάνιδες καὶ γυναῖκες, ἔχετε πάντοτε εἰς τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν ὑμῶν. Ἐνδύεσθε καθαρῶς καὶ φιλοκάλας, λαμβάνουσαι πάντοτε καὶ τὴν οικονομικὴν σας θέσιν ὑπ' ὄψιν, ἀλλὰ μὴ, μὴ θυσιάζητε ποτε εἰς ματαίαν ἐπίδειξιν καὶ καλλωπισμὸν τῶν ὀφθαλμῶν ὑμῶν. Ἡ τέχνη κατασκευάζει φῶτα πολυχρώμα καὶ γοητευτικὰ ἀλλ' ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ ποιητοῦ δὲν ἀνταλλάσσει αὐτὰ ὅλα μὲ τὸ ἤρεμον καὶ γλυκὸν ἄστρον, τὸ ὁποῖον μαρμαίρει εἰς τὰ βάθη τοῦ οὐρανοῦ. Ἔχετε ὑπ' ὄψιν σας ὅτι φιλοκαλία μετὰ σεμνότητος ἐνώπιον τῶν τιμίων ἀνθρώπων σας δίδει πλεονεχίαν, λάμπριν, εὐωδίαν, δύναμιν, ἀγάπην, καλλονήν. Καὶ μὴ, μὴ λησμονήτε ποτε ὅτι ὁ στολισμὸς τοῦ σώματος παρέρχεται, μένει δὲ μόνον αἰώνιος, βειθαλής, ἄφθαρτος, λαμπρὸς, ἐνδοξος, ὁ διὰ τῶν ἀρετῶν τοῦ Ἐὐαγγελίου στολισμὸς τῆς ψυχῆς.

MIX. I. ΓΑΛΛΟΣ

BIBΛΙΟΘΗΚΗ «ΑΝΑΠΛΑΣΕΩΣ».

Ὁ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ καθηγητῆς κ. Ἰω. Πανταζίδης ἐδώρησατο εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Συλλόγου ἐν τῶν ἑαυτοῦ συγγραμμάτων τὰ ὑπὸ τοὺς τίτλους 1) «Τῶν παρὰ Ξενοφῶντι διορθωτέων» μέρος πρῶτον καὶ δευτέρον. 2) Ἀδῶς εἰσαγωγίου. 3) «Περὶ τῆς Δάρνικος τοῦ Κυψέλου. 4) «Δύο κριτικαὶ διατριβαὶ» προσευχεθεῖσαι τῷ ἔθνικῳ Πανεπιστημίῳ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς πεντηκονταετηρίδος αὐτοῦ. 5) «Χρονικὸν» τῆς ἐ. 50ετίας τοῦ Ἑλλ. Πανεπιστημίου. καὶ 6) Τὴν ἐπὶ τῶν Φοινισσῶν τοῦ Βερναρδάκη βιβλιογραφίαν του.

Ὁ κ. Ἀριστ. Κ. Σπαθάρης δῶν ἀντίτυπα τοῦ ἐσχάτως ἐκδοθέντος ὑπ' αὐτοῦ νέου παιδαγωγικοῦ συγγράμματος ἡ «Ὀλιμικὴ παιδαγωγική».

Ὁ κ. Σπυρίδων Παγαβέλης τὰ ἐξῆς συγγράμματα του. α) Ὀδοιπορικὰ σημειώσεις. β) Ὁ ἀγωνιστῆς τοῦ 1821. γ) Ὁ Μύθος τοῦ Προμηθέως, ἀντίτυπα δύο. δ) Ἡ ἀδελφὴ Μάρθα. καὶ ε) Ἀθηναϊκὰ νύκτες.

Ὁ κ. Δ. Βουκοτόπουλος τὸν ἐπὶ τοῖς ἀποκαλυπτηρίοις τοῦ ἀνδριάντος Μιαούλη πανηγυρικὸν λόγον του.

Ὁ κ. Γεω. Ζερβὸς ἐν ἀντίτυπον ἐν Γαλικῷ κειμένῳ τῆς ἱστορίας Καρόλου τοῦ 18. (Histoire de Charles XII) par Voltaire.

Ὁ κ. Ἐμμ. Γεωργιάδης τὸ περὶ τῆς Ζίτσης (καμοπόλεως τῆς Ἡπείρου) πόνημά του.

Ὁ κ. Ἀθαν. Παπαχρηστόπουλος 1) Ἐμμέτρον μετάφρασιν τῆς Ἰλιάδος τοῦ Ὀμήρου ὑπὸ Ν. Λουκάνου, καὶ 2) τὰ πρακτικὰ τῆς Ἀλικῆς τῶν ἐπὶ ἐγκαταλείψει θέσεως κλπ. ἐν Κούτρᾳ καταδικασθέντων ἀξιωματικῶν.

Ὁ κ. Δ. Ἀνύλας τὴν περὶ Ἀθηνῶν τῆς Ἐπιπέτου φιλοσοφικὴν μελέτην του.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Κ. Κ. Χρ. Σουδ. Ἄρτ. Δ. Α. Κορδ. Ν. Κόρινθ. Κ. Χατζηθεοδ. Στραμν. Βασ. Κουγ. Τύν. Ι. Ἀφθ. Πράβ. Δ. Σεμάρ. Βάρον, χροῖματα ἀλήφθησαν—Χ.Κ. Ι. Ἀφθ. Πράβ. Δημ. Μελ. Πλωμάρ. Μυτιλήνης Ἀλ. Κοθιον, Μυτιλ. Π. Πλάσι. Ζάκυνθος, νέαι συνδραμηταὶ ἐνεγέφησαν, φύλλα ἐστάλησαν.—Κ. Σπ. Μακρ. Ἀλεγ. Ἀρτης ἐγράψαμεν, ἀποδείξεις ἐστειλάμεν.—Κ. Γεωργ. Τούχ. Ἀγ. Ι. Λεγ. Ὀδῆς. συνεμορφώθημεν.—Δ. Ἀθ. Τρίτ. Κ. Μακρ. Δ. Κεφαλα, Σηλίβη Θεολ. Σχ. Κάλυψ, ἐνηθύντα φύλλα ἐστειλάμεν.—Δ. Σημναδῆσση, Μίν. φύλ. 158 Ἴουν. καὶ τέρμ. Ἀ. ἔτους ἐστάλησαν.

Τέποις Α. Κολλαράκη καὶ Ν. Τριανταφύλλου
—Κάτωθεν τοῦ Δημερχεῖου.—